Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрин 21-һээ гарана | № 211 (17334) | 1986 оной сентябрин 13, суббото | Сэн 3 мун.

КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОДО

...бүхэниие амяараа квартираар хангаха зорилгые ...Горьковско автозаводой коллективэй үүс... КПСС-эй ЦК-гай Политбюро сентябриин 11-дэ бо... дээрээ һайшааба. Үйлэдбэриин ашаг үрые ... ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудай ... ажаллажа олдоһон мүнгэ зөөриие гамтай... зорилготойгоор хэрэглэжэ, заводой коллектив ... түргэнөөр шиидхэхые оролдоно. Гэр байрын ... зорюулагдадаг капитальна һомолоолтонуудай ехэ ... бүри 1995 ондо автозаводой гэр бүлэ бүхэ... байраар хангаха арга олгохо байна.

...холбооной хэрэгсэлнүүдэй техническэ хэмжээе ... хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа. Арадай ажа... зүк зониие хэлхеэ холбооной талаар бүри хүсэ... тэрэнэй шанарые һайжаруулха зорилготойгоор ... аппаратура бүтээлгэдэ хэрэгтэй материалнууд бо... зохёон бүтээлгые эмхидхэхэ, мүн тэрэшэ... техникэ бүтээдэг заводуудые шэнэдхэн хубилга... түрүү технологёор хангаха гээд эдэ хэмжээ ... хараалагдана.

...һүүлдэ зарлагдаха МАГАТЭ-гэй генеральна ... тусхай сессидэ Советскэ Союзай хабаадал... асуудалнууд Политбюрогой заседани дээ... үзэгдэбэ. Ядерна элшэ хүсэ аюулгүйгөөр хүг... хангаха талаар уласхоорондын харилсаа холбоо ... асуудалнуудые тэрэ зүбшэн хэлсэхэ байна.

...XXVII съездын программна заабаринуудые бэе... шэглүүлэгдэһэн Горьковско автозаводой коллек... шухала байһыень тэмдэглээд, энэ үүсхэлые ... бүхы һалбаринуудта үргэнөөр тараан дэл... үйлэдбэриие ашаг үрэтэйгөөр хүгжөөхэ, барил... һайжаруулха ба барилгын үндэһэ һууриие ... ажалшадай гэр байрын эрхэ байдалые бүхы ... һайжаруулха талаар эмхидхэлэй болон ниитэ... хүдэлмэри шэглүүлхэ гээд союзна республика... партинуудай ЦК-нуудта, КПСС-эй крайкомууд ... комуудта, министерствэнүүд болон албан зургаа... Политбюро дурадхаба.

...пенсеэр хангаха тухай шэнэ хуули бэлдэжэ ... гэжэ Политбюро тоолоно. Ажалай ветера... байдалай эрхэ байдалые саашадань һайжаруул... үйлэдбэридэ тэдэнэрэй эдэбхитэйгээр хабаа... хараадаа абаха. Тиихэдээ түбэй орга... эмхинүүдтэ, хэблэлдэ, радио болон телеви... олониитын дурадхалнууд наринаар хараа... Ядерна элшэ хүсэнэй аюулгүй байдалай улас... гурим бүридхэн бии болгохо тухай Советскэ ... бүхы дэлхэй дээрэ үргэнөөр дэмжэг... энэ шухала зорилгые бодото дээрэнь ... хүсэд дүүрэнээр харюусана. Ядерна аюулгүй ... дайнда бэлдэлгые болюулгатай таһаршагүй ... ядерна туршалгануудые болюулха гээшэ энэ ... алхам болоно гээд Политбюро онсолон тэм...

Н. И. Рыжков болон Э. А. Шеварднадзе хоёрой ... Федеральна соведэй түрүүлэгшын орлогшо, ... хэрэгүүдэй департаментын начальник П. ... хөөрэлдөөнүүд тухай мэдээсэлые шагнаад, ... хоорондо политическэ хөөрэлдөө болон ... ашатай туһатай харилсаа холбоо хүгжөөхые ... Союзай оролдодог байһые Политбюро элир...

...хүдөөлүүлгын ёһололдо хабаадаһан совет делегациин Хельсинкидэ байха үедэ Финляндиин ... Президент М. Койвистотой нүхэр П. Н. Де... хөөрэлдэһэн тухай мэдээсэл хаража үзэгдөө.

...экономикын хүгжэлтын, гадаадын гүрэнүүдтэй ... холбоо хүгжөөхэ, уласхоорондын харилсаа хол... талаар зарим бусад асуудалнууд КПСС-эй Политбюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ.

...АБАРЯА ДҮҮРГЭЭ

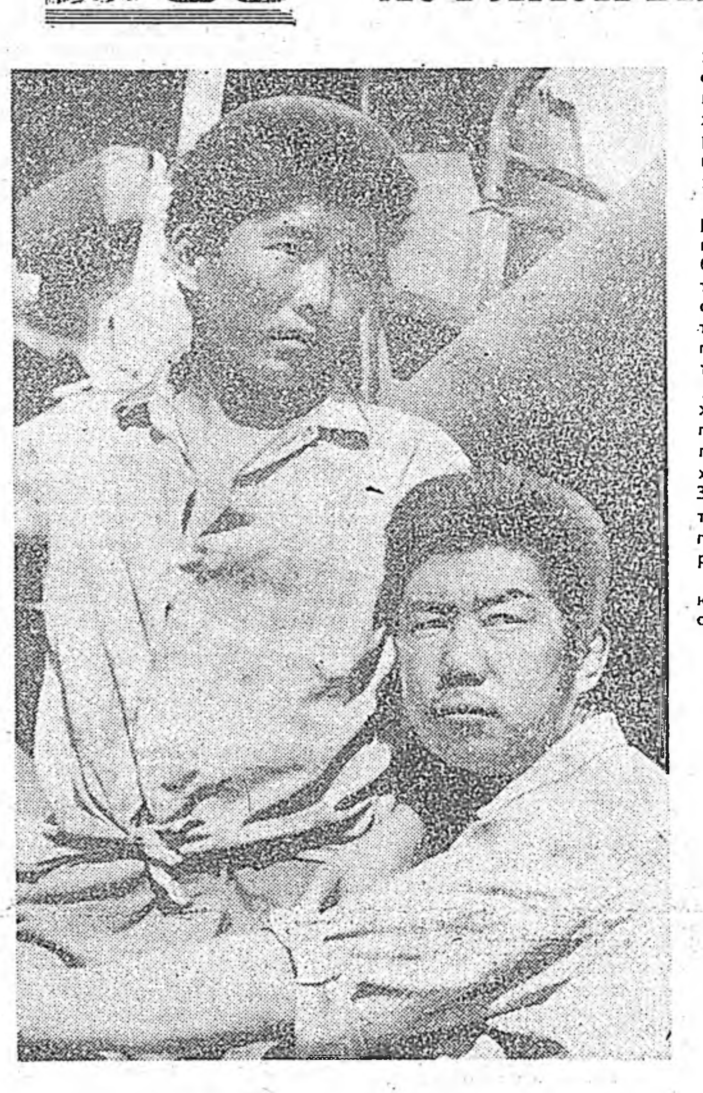
...абтаба). Баргажанай районой ажахынууд ... худалдаха түсэбөө дүүргэбэ. Мүнөө бэлэд... 12,5 мянган центнер орооһон оруулагдаа. ...боломжонуудаа хаража үзөөд, эндэхи колхоз, ... гүрэндөө 40 мянган центнер таряа худалдаха ... түсэбөө 3,5 дахин үлүүлхэ зорилго табяа. ... Уланай колхозууд энээндэ эгээл ехэ хубита ... юм.

Г. РИНЧИНО, манай корр.

Республикын ажахынуудта бүхыдөө 263 мянга үлүүтэй гектарай тараан хадагдаа гэхэ гү, али бүхы ургасын 62 процент сабшагдаба, 191 мянга гаран гектарта баалнууд суглуулагдажа сохигдоо, сэхэ хуряагдаа.

Гектар бүриһөө дунда зэргээр 13 центнер ургаса абтажа, бүхыдөө 2 миллион 462 мянга үлүүтэй центнер орооһон сохигдоо.

ХУРЯАЛГЫН КОНВЕЙЕР ХҮДЭЛНЭ

Үглөөнэй 10 часта эндэхи хээрын стан дээрэ хүрэжэ ерэхэдэмнай, механизаторнуудай үдэшэ орой болотор хүдэлһэншье һаань, шүүдэрэй хатамсаар табан комбайнуудынь поли дээрэ гаранхай ябаба.

Мүнөө жэлдэ Баргажанай районой Уланай колхоз 2520 гектар таряа хуряаха байна. Тэрэнэй 1345 гектартань шэниисэ, 867 гектарынь обёос, 308 гектарынь хара тараан болоно. Байгша ондо гүрэндэ 1250 тонно тараан тушаагдаха ёһотой. Бүхы дээрэнь 45.000 центнер таряа хуряаха гү, али тарялангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 20 центнер орооһо абаха зорилготой Шинагалжинай 320 гектар полидо эршэмтэй технологи хэрэглэһэнэй ашаар гектарай 30 центнер хүрэтэр шэниисэ сохигдоно.

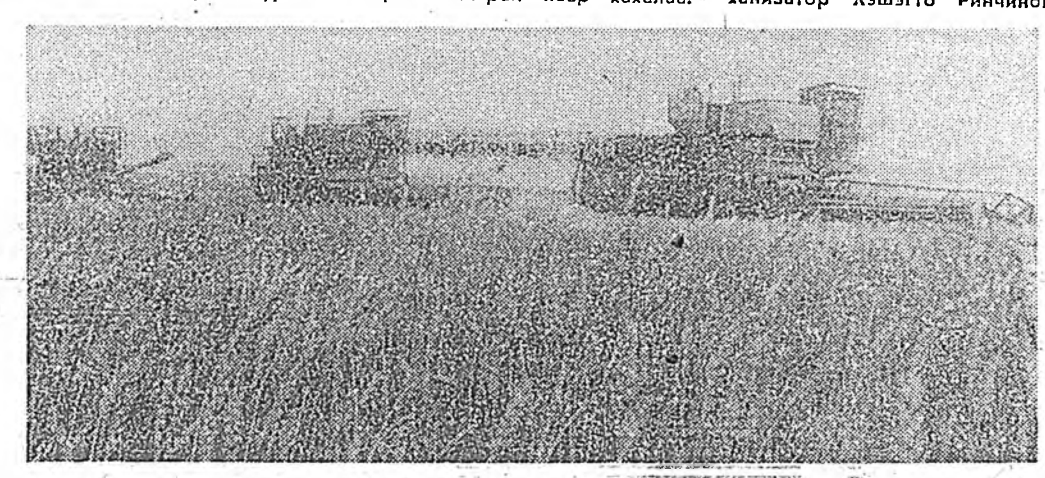
— Тарялан дээрэмнай 13 комбайн хүдэлнэ. Бороогой ороогүй һаа, таряа хуряалгаяа сентябриин 20 болотор дүүргэхэбди. Октябриин 10 болотор поли дээрэхи бүхы һолоомон суглуулагдажа һүрилэгдэхэ байна. Эдэ үдэрнүүдтэ гүрэндэ таряа тушаалга үргэлжэлһөөр. Ерэхэ жэлэй ургасада хүсэд хүрэхөөр үрэһэ хүрэнгын орооһон сэбэрлэгдэжэ хаагдаа. Мүнөө бүхы комбайнууд таряа сэхэ хуряана. 1-дэхи тракторно-тараан ажалай бригадые Василий Ламашкоевич Цыденов хүтэлбэрилдэг. Тэрэнэй бригада Бүхэроссин социалис мүрысөөндэ 1983, 1984, 1985 онуудта онсо шалгараһан юм, — гээд колхозой ахамад агроном Буряадай АССР-эй габьяата агроном Дугар Сангадиевич Баторов хэлээ һэн.

Хүнтэйн поли дээрэ таряа хуряахын хажуугаар, намарай паар хахалха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Һүүлэй мэдээгээр эндэхи трактористнууд 400 гаран гектарта намарай паар хахалаа.

Газар элдүүрилхэ хүдэлмэридэ аха дүүнэр Николай, Мунхэ Шатановууд, Жигжит Доржиев гэгшэд шалгаржа, үдэр бүхэндэ даабаряа холо үлүүлнэ. Эндэ хүсэтэй К-700 түхэлэй гурбан трактор һаадгүй хүдэлгэгдэнэ.

Таряа хуряалгын түрүүшын үдэрһөө комбайнернууд Цырен Очиров, Баир Зурлов, Леонид Ангаров, Юрий Доржиев, Хэшэгто Ринчинов, Алексей Гатапов гэгшэд мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Сохигдоһон ороохо комбайнуудһаа зөөхэ ажалда автомашинануудай жолоошод Александр Сангадиев, Михаил Будаев, Валерий Низовцев, Баргажанай автотранспортна предприятиин 1-дэхи класcай 8 жолоошод баһал һайн хүдэлнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ тараанай тоог дээрэ түрүүшын 30 мянган центнер ороохо оруулагдаад, сэбэрлэгдэжэ, хатаагдажа байнхай. Тоогые даагша Баир Жамсаранович Дашиев эдэ бүгэдые һайнаар эмхидхэн ябуулна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Бэрхэ механизатор Хэшэгто Ринчинов өөрынгөө туһалагша Николай Омноевтой. 2. Шинагалжинай тарялан дээрэ эршэмтэй технологёор ургуулагдаһан шэниисэ нэмжынэ. 3. Колхозой жолоошон Михаил Будаев. 4. Шаргал тараан.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

ХАМТЫН ПОДРЯДАЙ ХҮСЭН

...гуримаар хүдэлдэг ... ашаар һүүлэй жэл... бригада муу ... дүн туйлана. Жэ... жэлдэ сагай ула... һайн байгаа гэхын ... зунай эхеэр ... ихэла оробошье, ... түлэг эдеэшэхэ ... август соо хура ... лалдажа, тараанай ... тоибо татаа. Гадна ... район соо тарьялан... шэнээр хубаагда... һайн полинууд... совхоздо үгтөө

...байдалай то... һаань, мүнөө ... тарьялангай ... 16—17 цент... сохигдоно. Ажа... баталһан подря... ёһоор, 17,6 мян... ороохо хуряажа ... һаа, тэрэнээ 21 ... центнертэ хүргэхэбди ...

...гэжэ хүдэлхэдөө ... һайн ургаса ... болоо гэзшэбибди? ...подрядай гуримаар ... болоходоо хүнүүд ... харюусалга ехэ... жэ, тэрэнээ саг ... шанартайгаар бү... агротехни... заабари, эрилтэнүү... сахихые орол... түсэбтэ даабари... үлүүлэн дүүр-гэз һаа, нэмэлтэ түлөөһэндэ ехэ мүнгэ лаб абахабди гэжэ мэдэжэ хүдэлнэ ха юм. Жэшээнь, нёдондо бүхы түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргэһэнэйнгээ түлөө жэлэй тоосооной хэгдэхэдэ, бригадын механизатор бүхэн 4,5—5 мянган түхэриг нэмэлтэ түлөөһэ абаа һэн. Бэрхэ тракторист, комбайнер В. М. Терентьев гол түлөөһэн дээрээ 6200 түхэриг нэмэлтэ түлбэридэ хүртөө.

Иигэжэ хүн бүхэнэй бүтээсэ ехэтэйгээр, һайн шанартайгаар хүдэлхэ гэжэ оролдоһонойнь ашаар үнгэрһэн хабарай тарилгын үедэ 1400 гектарта ороохото ургамалнуудай үрэһэн тон богони болзор соо, һайнаар элдүүрилэгдэһэн газарта таригдаа. Мүн түрүүшынхеэ 300 шахуу гектар сэбэр паар дээрэ дүүрэн нормоор минеральна утэгжүүлгэ оруулагдажа, эршэмтэй технологиин ёһоор тарилга хэгдээ, ургаса харууһалха хүдэлмэри бэелүүлэгдээ. Тэрэнэймнай ашаар мүнөө тэндэһээ гектарай 24—25 центнер тараан сохигдоно.

Бидэ энэ жэлэй ургаса хуряалгын үедэ Хяагтын районой болон Борьёогой совхозой, Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тарьяашад, механизаторнуудай үүсхэлые дэмжэн хүдэлжэ, ургаса хуряалгын бүхы хүдэлмэриие 21 үдэр соо дүүргэхэ зорилго урдаа табяабди. Мүнөө бүхы 1400 гектар тараанаймнай, тэрэ тоодо 800 гектар шэниисын 1300 гектарынь амяарлагдан хадагдаа. Долоон комбайн тарьяа сабшана. Тэдээн сооһоо дүршэлтэй механизаторнууд Сергей Баранов, Алексей Шишмарев гэгшэдэй агрегадууд тус тустаа 350—370 гектарай ургаса унагаагаад байна.

Даб дээрэ 1000 үлүүтэй гектарай баалнууд суглуулагдажа сохигдоо. Тоог дээрэмнай 16,8 мянган центнер ороохон буугаа. Түрүү комбайнернууд Владимир Баранов, Владимир Терентьев гэгшэд тус бүридөө 3,8—4,2 мянга хүрэтэр центнер ороохо бункернуудһаа гаргаа.

Ерэхэ жэлэйнгээ ургасада һаналаа табижа, тарьягаа хуряахатаяа хамта, полинуудай һолоомо суглуулан соможо, намарай паар түлэг хахалжа байнабди. Бүхыдэнь 300 гектарта намарай паар хахалха һаа, мүнөө тэрэнээ 500 гектарта хүргөөбди. Тэрэшэлэн сэбэр паар һайнаар элдүүрилжэ, бэлдээһэмди. Иигээд һаяар тарьяанайнгаа ургаса хуряажа дүүргэмсээрээ 150 гектарай зелёнко хуряажа, малай гүүртэ, отарануудта зөөхэбди. Бүхы һолоомоёо хуу суглуулжа абахабди.

Үнгэрһэн зунай һаранuудта манай бригадынхид гол хүдэлмэриһөө сүлөө байһан механизаторнуудһаа звено бүридхэжэ, 1360 центнер үбһэ сабшажа, хуряажа, колхоздоо тушааагаа юм.

Манайхин гансахан хамтын подрядайнгаа ажалые хараад байдаггүй, али болохоор ажахыдаа туһалха, өөһэдтөөшье ашаг олзо оруулхын тула элдэб ажал хэлсэдэг. Тиигэжэ энэ жэлдэ 2,6 мянган түхэригэй элдэб ажал бүтээгээбди.

Хуушан полевой станайнгаа Алцагай совхозой мэдэлдэ ороходонь, мүнөө бригадынгаа хүсөөр шэнэ полевой стан, машина техникэ хадагалха газар түхеэржэ байнабди.

Бригададаа ДТ—75 түхэлэй—табан, К—700 түхэлэй—нэгэ, МТЗ—80 түхэлэй—хоёр тракторгайбди. Тарьяа хуряалгын 8 комбайн гэхэ мэтэ элдэб техникэ бии. Гол хүсэмнай 14 хүн юм. Тэдэнэй тоодо 11-ень механизатор, тиихэдэ бригадир, тоо бүридхэгшэ, тогоошон оролсоно.

Хамтын подрядай аша үрэ, һайн нүлөө хүсэн бүхы ажалдамнай туһална, коллективые бэхижүүлнэ, хүнүүдые хүмүүжүүлнэ гээшэ.

Бидэ колхозойнгоо хоёрдохи бригадынхидтай (бригадирынь М. Ц. Бальчинов) мүрысэнэбди. Эдэмнай даб дээрэ 13 мянга үлүүтэй центнер тарьяа сохёод, манһаа, бага гээгдэжэ ябана. Тиигэбэшье тэндэ баһал бэрхээр хүдэлдэг комбайнернууд олон. Жэшээнь, Ц. С. Цыбиков, Ц. Н. Цыбенов гэгшэд тус тустаа 2900—2500 центнер тарьяа сохинхой.

Эдэ үдэрнүүдтэ хуряалгын хүдэлмэриин түгэсхэхы шатадаа ороод байхада, тоог дээрэхи ажалай эршэ заахашье һуладхагданагүй. Ерэхэ жэлэйнгээ үрэһые һаянай сэбэрлэжэ хадагалаабди. Мүнөө гүрэндэ тарьяа тушаалга түлэг дундаа ябуулагдана. Эндэ Петропавловкын АТП-гай жолоошод (ахалагшань В. П. Каленов) һайнаар хүдэлжэ, түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэймнай ехэ туһа хүргэнэ.

Һүүлэй үедэ намарай паар хахалалгын эршые эрид шангадхажа байнабди.

И. ГРИГОРЬЕВ, Зэдын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тракторна бригадын бригадир.

ҺҮҮЛЭЙ ДҮНГӨӨР

Байгша ондо хэзээ хэзээнэйхиһээ эртүүр эдеэшэһэн ороохото ургамалнуудайнгаа ургасые ажалай 13 үдэрэй туршада хуряажа абахаар шиидэһэн Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай механизаторнууд эдэ үдэрнүүдтэ туха сүлөөгүй. Ажахын тарьяашад 2300 гектарай тарьяа сабшажа баал болгон унагаанхай юм, Мүнөө баалнуудаа суглуулан сохихо хүдэлмэри түлэг дундаа. Һүүлэй дүнгөөр, бүхыдөө хуряагдаһан хара тараанай ургаса гектарай 19,6 центнер, шэниисэ 17 центнер, емшээн 22,6 центнер болоһон байгаа.

Унагаагдаһан тарьягаа түргэн болзорто хуряажа абахын тула Еланиин отделенидэ комбайнернууд һүниин 2—3 час болотор ажаллана. Тодорхойлбол, хуряалгын агрегадууд сүүдхэдэ 20 часай туршада хүдэлгэгдэжэ, ажалай бүтээсэ эрид дээшэлүүлнэ.

Туршалга—үйлэдбэриин ажахын тарьяашад ороохото ургамалнуудай ургаса хуряахын хажуугаар поли дээрэхи һолоомоёо суглуулжа, намарай паар хахалха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулна.

А. ХАЛТУЕВ.

БАЙГААЛИ ХАМГААЛХА

Хүнэй ажабайдал байгаалиһаа таһаршагүй, Энэ холбооной дүтэ байха бүринь хүнүүдэй ба оршон тойронхинь дайдын хуби заяан энхэ амгалан байха болоно. Россин Федерацида манай бүхы орон соохидол адли, байгаалиие хамгаалха, тэрэнэй баялигуудые бодомжотойгоор хэрэглэхэ талаар ехэ юумэн хэгдэдэг. Гэбэшье энэ асуудал шангаар табигдаһан зандаа.

«Байгаалиин баялигуудые хэрэглэлгын ... хиналта шангадхаха, мүн зониие экологическа талаар эдэбхитэйгээр хүмүүжүүлхэ шухала гэжэ парти тоолоно».— гээд КПСС-эй Программа соо бэшэгдэнхэй. Сентябриин 11-дэ Москвада, Союзуудай байшангай Колонно зал соо нээгдэһэн Байгаали хамгаалха бүхэроссин бүлгэмэй (ВООП) VIII съездын хүдэлмэридэ партиин энэ захяа баримталагдана.

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүд соо оршон тойронхи дайдые сахин хамгаалха, байгаалиие бодомжотойгоор хэрэглэхэ асуудалнуудта социальна ба экономическа ехэ удха шанар олгогдонхой гээд ВООП-ой Түбэй соведэй президиумэй түрүүлэгшэ, ВАСХНИЛ-ай академик В. Н. Виноградовай тоосоото элидхэл соо, мүн делегадуудай хэлэһэн үгэнүүд соо онсолон тэмдэглэгдэбэ.

Үнгэрһэн табан жэлдэ Россин Федерацида байгаали хамгаалгада нилээд ехэ мүнгэ зөөри — 25 миллиард шахуу түхэриг зорюулагдаһан байна. Тиин энээнэй дүнгүүд харагдана. Зарим промышленнэ районуудта агаарай бузарлагдаха ябадал бага боложо эхилээ. Агаарай дайдада хаягдадаг хорото бодосуудай хэмжээн 10 процент доошолһон байна. Сүүдхэдэ хэдэн арбаад миллион кубометр уһа сэбэрлэхэ хүсэтэй станцинууд ашаглалгада оруулагдаа. Тиигэжэ респубикын нуур сөөрэмүүдтэ хаягдадаг муухай уһанай хэмжээн дүрбэнэй нэгэ шахуу хубяар бага болоо.

Гэбэшье хэгдэһэн юумэн сагай эрилтэнүүдтэ үшөөл харюусанагүй, бидэнэй һанаанда хүрэнэгүй, гээд үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

«Хойто болон Сибириин гол мүрэнүүдэй зарим хубиие ондоо тээшэнь урадхуулха талаар хүдэлмэриие зогсооха тухай» КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол тон зүбөөр һаяхан баталан абтаа гээд съездын делегадууд ехэ ханалтатайгаар тэмдэглэбэ. Шиидхэбэринүүдые абахадаа, экологическа талыень наринаар хаража үзэхэ, дурадхагдаһан проектнүүдые олониитэдэ үргэнөөр мэдээсэхэ, ниитын шанга хиналта бэелүүлхэ шухала.

Россин байгаали хамгаалдаг 39 миллион шахуу хүнүүдэй хэхэ хүдэлмэри ехэ, Тоосоото хугасаа соо газар, ой модо, бага гол мүрэнүүд, агаар, ан амитад мэтын шухалын шухала баялигуудые хэрэглэлгын байдалые шалгаха бүхэроссин рейднүүд үнгэрэгдэһэн байгаа. Энээндэ хабаатай эмхи зургаанууд, министерствэнүүд болон албан зургаануудтай хамта бэелүүлэгдэһэн рейднүүдтэ ниитын 100 мянганһаа дээшэ хинагшад, харин бүхэроссин харалгада ба байгаали хамгаалха хэрэгүүдэй эстафетэдэ 215 мянга шахуу эхин эмхи хабаадалсаһан байна.

Гэбэшье Байгал-Амарай түмэр замай оршондохи, Канско-Ачинска районодо, Тюмениин хойто зүгтэ байгаали хамгаалха асуудалнуудта урдынхяараал ехэ анхарал хандуулха хэрэгтэй. Байгаали хамгаалха зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэг байдалые үгэ хэлэгшэд гүнзэгыгөөр шэнжэлнэ, ВООП-ой ажал ябуулгые үндэһөөрнь һайжаруулха хэмжээнүүдые дурадхана.

600 шахуу делегадууд, союзна республикануудһаа айлшад, социалис оронуудай байгаали хамгаалха эмхинүүдэй түлөөлэгшэд съездэ ерэнхэй. КПСС-эй ЦК-гай Хүдөө ажахын болон Эдеэ хоолой промышленностиин таһагые даагшын орлогшо И. К. Капустян, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Л. Б. Ермин, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй болон РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведүүдэй, министерствэнүүд болон албан зургаануудай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, эрдэмтэд съездын хүдэлмэридэ хабаадалсана. Съезд хүдэлмэрөө үргэлжэлүүлһээр.

(ТАСС).

Хүдөө ажахын шэнжэлэл

ЭРИД ТҮРГЭДХЭХЭ САГ ЕРЭЭ

...оной сентябриин ... арба гаран хоногто ... олонхи нюта... бороо ехэ ороо... сэлмэг байжа, ... хуряалгые урагшатай... аргатай байба.

...хэрэглэн, түрүү ... тарьяа болон бу... ургамалнуудые хуряаха ... эршэмтэйгээр ... шадаа. Республика ... һайн һайхан үүсхэл ... нэгэн Борьёогой ... тарьяашад, механи... эрхим амжалта туй... сентябриин 9-нэй үдэр ... хамта 100 мянган ... ороохо сохижо, бүхы ... хүдэлмэриин 20 үдэр ... хуряажа абаха гэһэн со... урагшаа болзорһоонь ... Тэрэшэлэн Бэ... «Победа» ...

Баргажанай районой Хилганын колхозууд бүхы тарьягаа богони болзорто хуряажа абаба.

Эдэ үдэрнүүдтэ Зэдын, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй районуудай зарим ажахынууд тарьягаа хуряажа дүүргэхэнь.

Сентябриин 8-най мэдээгээр республика соо бүхыдөө 262,8 мянга үлүүтэй гектарай тараан хадагдаад, бүхы ургасын 61 процентнь сабшагдаад байгаа. Энэнь нёдондонойхиһоо 186 процентээр ехэ болоно. Тиихэдэ 190 гаран мянган гектарта баалнууд суглуулагдажа сохигдоо, зарим ургаса комбайнуудаар сэхэ хуряагдаа. Бүхы дээрээ 2 миллион 461,1 мянган центнер ороохон абтаа гэхэ гү, али гектар бүриһөө дунда зэргээр 13 центнер тараан сохигдоно. Нёдондо энэ үедэ гектарай 13,6 центнер ороохон абтаад байгаа. Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Зэдын, Тарбагатайн, Ивалгын районуудта гектарай 14—15,2 центнер ургаса хуряагдана.

Гэхэтэй хамта бүхы дээрээ тарьяа хуряалга хаа хаанагүй амжалтатайгаар ябуулагдана гэхын аргагүй. Яруунын, Хэжэнгын, Тарбагатайн, Хорич районуудта бүхы тараанай хахадыньшье хадагдаагүй байһаар. Сэлэнгын, Түнхэнэй, Захааминай, Хэжэнгын районуудай зарим ажахынуудта хадагдаһан баалнуудые суглуулан сохихо хүдэлмэри тон удаанаар ябуулагдана.

Сагай уларил шэнжэлэгшэдэй мэдээсэһэнэй ёһоор сентябриин тэн багаар олонхи нютагуудта эрид хүйтэржэ, түрүүшын нойтон саһан, бороо орохоор хүлеэгдэнэ. Тиимэһээ тарьяа болон бусад ургамалнуудые хуряалгые эрид түргэдхэхэ шухала. Тэрэ үгыдэ ургаса ехэ гээлтэдэ орожо болохо бшуу.

Бүхыдөө таригдаһан 13,9 мянган гектар хартаабхын 8704 гектарайнь ургаса хуряагдаа. Гектар бүриһөө дундаа зэргээр 81,7 центнер хартаабха абтана. Түнхэнэй, Тарбагатайн, Хориин районуудта нилээд ехэ газарай хартаабха үшөө малтагдаагүй байһаар.

Энэ жэлдэ хамта 2351 гектарта овощ хуряагдаха ёһотой. Мүнөө тэрэнэй миил 252 гектарайнь ургаса хуряагдаа.

Ургасынь абтаһан полинуудые хахалжа, намарай паар бэлдэхэ хүдэлмэри баһал хангалтагүй муугаар ябуулагдана.

РЕСПУБЛИКЫН АЖАХЫНУУДТА УРГАСА ХУРЯАЛГЫН ХЭР ЯБУУЛАГДАЖА БАЙҺАН ТУХАЙ 1986 ОНОЙ СЕНТЯБРИИН 8-най МЭДЭЭН
(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Районууд	Тарьяа хуряалга: сабшагдаһаниинь	Тарьяа хуряалга: хуряагдаһаниинь	Хартаабха малталга	Намарай паар хахалалга
Кабанскын	80	70	83	56
Зэдын	80	78	67	32
Баргажанай	76	73	79	63
Мухар-Шэбэрэй	71	73	79	63
Захааминай	70	59	0	93
Хяагтын	69	64	89	16
Сэлэнгын	65	56	67	7
Прибайкалиин	60	87	100	48
Бэшүүрэй	58	88	88	38
Загарайн	57	93	100	26
Ивалгын	55	69	—	39
Хурамхаанай	54	90	100	19
Түнхэнэй	51	36	17	24
Хориин	47	72	29	43
Тарбагатайн	46	75	30	59
Хэжэнгын	37	58	0	10
Яруунын	34	39	0	8
Республика бүхыдөө	61	72	63	37

XII ТАБАН ЖЭЛ: хурдадхалгын замаар

ОЛОНОЙ ЭДЭБХИТЭЙ ХАБААДАЛГЫН АШААР

Октябрийн Революциин орденто «Нижнеангарсктрансстрой» трестын коллектив «ГлавБАМстрой» гэээн эхэ, түрүү коллективүүдэй нэгэнниинь гэжэ тоологдоно. Энэ трестын барилгашад Байгалай хадагнуудhаа Витим мүрэнэй эрье хүрэтэр 526 километр зайда хүдэлмэришэдэй hууха 12 тосхон, Северобайкальск город болон разъездүүд, станцинуудые, промышленна объектнүүдые бодхоолсоно. Арбан хоёр жэлэй туршада БАМ-ай барилгада тон эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, олон миллион түхэригэй барилга хээ, хэншье. Гүрэнэй даабари болон абаhан уялгаа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байhанайнгаа түлөө КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай дурасхаалта Улаан тугаар шагнагдаhан юм. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабари 4 жэл 3 hарын туршада дүүргээ бэлэй. Хурдадхалгын, шэнэлэн хубилгалгын табан жэлэй түрүүшын үдэрhөө шангахаар хүдэлжэ, зарим тэды амжалта түйлана, БАМ-ай эхэ, багашье объектнүүдые ашаглалгада тушаана.

Трестые эрхилэгшэ А. П. РОМАНОВТАЙ манай тусхай корреспондент К. ЖАМЬЯНОВ hаяхан уулзажа, хөөрэлдэбэ. Энэ хөөрэлдөөнөө уншагшадтаа дурадханабди.

— Александр Павлович! Мүнөө хаа хаанагүй хурдадхалга, шэнэлэн хубилгалга бэелүүлэгдэжэ байна. Партиин XXVII съездэ, КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй табиhан энэ ехэ зорилгонуудые оли зэргын амжалтатайгаар танай коллектив бэелүүлхэб? Ямар юумэ hаад түбэг үзүүлнэб?

— БАМ-ай харгы Эхэ оронойнай социально-экономическа хүгжэлтые саашадаа хурдадхаха хэрэгтэ тон ехэ үүргэ нүлөө үзүүлхэ юм. Тиимэhээ энэ харгын асари ехэ барилгые арбан хоёрдохи табан жэлэй туршада бүхыдэнь дүүргэжэ, саг үргэлжын ашаглалгада бүхы социально-соёлой объектнүүдтэйнь хамта тушааха гэhэн шиидхэбэри партиин XXVII съезд баталан абаа. Энэ табан жэлэй туршада бидэ үнгэрhэн табан жэлэйхидэ орходоо хоёр дахин ехэ хэмжээнэй барилга хэжэ, тоогүй олон объектнүүдые ашаглалгада тушааха болонобди. Манай трестын олон мянган хүдэлмэришэд оролдосо шадабаритайгаар хүдэлжэ, зарим амжалта түйлаhан байха. Энэ бүгэдэ олониитэдэ мэдээжэ ааб даа. Үнгэрhэн табан жэл соо бидэ дутагдалнуудые, заримдаа ехэшье дутагдалнуудые гаргадаг байгаабди. Энээн дээрэhээ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ табан жэлэй даабари дүүргээгүйбди. Эдэ дутагдалнуудай гол шухала шалтагаан элирүүлэгдэнхэй. Бидэ энэ алдуунууд болон дутагдалнуудтаа коммунис ёhоор залан сэхэ сэгнэлтэ үгэжэ, тодорхой хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлжэ эхилээбди.

hайн бэлэдхэлтэй, дүршэл шадабаритай кадрнуудые зүбөөр хабаарилан табиха, үсөөн хүнтэйгөөр барилга хэхэ, үйлэдбэридэ бии байгаа оньhон техникэ болон түхеэрэлгэнүүдые сүм, бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха талаар хэмжээнүүд абтажа байна. Харавд үзэгты даа. Сонхын рама, можо, пол шэрдэхэ, хана цементын холисоор хэлэхэ оньhон түхеэрэлгэнүүд бүхы поездүүдтэ бии гэжэ элирүүлэгдээ. Тэдэ барилгашад энэ техникэ хэрэглэдэггүй байшоо. Юундэб? Бар хүсөөр ажал хэхэдээ, оньhон түхеэрэлгэ хэрэглэлгэнhээ ехээр сэлин хүлhэ абадаг байhан бшуу. Шадаал hаа, эмаршые аргаар мүнгэ ехээр абаха гэжэ оролдодог хүдэлмэришэдэй, мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй hанал бодолые хубилгаха, зүбөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ трестын захиргаан, партком, профком, комсомолой комитет ехэ анхарал хандуулна. Шэнэлэн хубилгалгые хүн бүхэн өөрhөө эхилхэ болоно. Трестын эрхилэгшэhээ жиирэй хүдэлмэришэн хүрэтэрөө хамаг юумэндэ шүүмжэлхы ёhoop, эрилтэ ехэтэйгээр хандажа, дүршэл шадабаряа дээшэлүүлхэ тухай бодомжолхо ёhотой. Трестын захиргаан, партком, профком, комсомолой комитет бүхы хүдэлмэреэ сагай эрилтэдэ тааралдуулан эмхидхэжэ, үйлэдбэриин, технологическа, түсэблэлгын, хангалгын журамуудые шангадхажа, үдэр бүри эгээл үндэр бүтээсэ түйлахын түлэ тэмсэл ябуулна. Лензhээ Байгалай хойто эрье хүрэтэр түмэр харгы электрижүүлэгдэжэ, байгша оной июниин 30-да саг үргэлжын ашаглалгада тушаагдаба. Долоон hарын түсэбhөө гадуур гурбан миллион түхэригэй барилга хэжэ, түрүүшын хахад жэл соо ашаглалгада тушаагдахаар хараалагдаhан объектнүүдэй барилга сүм дүүргээбди. Шэнэлэн хубилгалга бэелүүлжэ эхилhэнэй, үйлэдбэридэ үзэгдэдэг дутагдалнуудые усадхаhанай ашаар лэ зарим тэды амжалта түйлажа эхилээбди гээд хэлэхэ байнаб.

— Эрдэм техникын дэбжэлтые түргэдхэнгүйгөөр барилгын шанарые hайжаруулха, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэн аргагүй. Энэ талаар ямар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлэгдэнэб?

— Зүб даа. Мүнөө сагай, иленгаа БАМ-ай барилгада трактор, машинанууд, бульдозернууд, автокранууд, газар үрэмдэхэ түхеэрэлгэнүүд үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Манай трестын автобаза 1000 гаран автомашинатай, трактор болон крануудтай. Энэ бүхы техникэеэ хоёр, гурбан халаанай туршада ашаглаха хэмжээнүүд абтана. Трестымнай үнинэй бэрхэ жолоошон, Ленинэй орденто В. И. Цивилёв, нэгэ объектын барилгада хабаадалсаhан булта хүдэлмэришэд, транспортна барилгашад, жолоошод, экскаваторай машинистнүүд нэгэ наряд-подрядаар хүдэлхэ hонирхолтой дурадхал оруулаад, шэнэ ёhoop хүдэлжэ, эрхим үрэ дүн түйлажа эхилбэ. Оньhон техникэ бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэгдэнэ. Трестымнай хүдэлмэришэд булта энэ шэнэ гуримаар хүдэлжэ шадаа hаа, амжалта заабол түйлаха, электронно тоололгын оньhон приборнуудые хэрэглэжэ, инженерно-техническэ мэргэжэлтэдэй хүдэлмэри хүнгэдхэжэ эхилээбди. Электронно «Искра-226» гэhэн тоололгын машинануудые трестымнай мэргэжэлтэд амжалтатайгаар хэрэглэжэ, үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулна. Сэхыень хэлэхэдэ, эрдэм-техникын дэбжэлтые түргэдхэхэ хэрэгтэ трестымнай булта хүдэлмэришэд хубитаяа оруулалсана. Бүтээсэ ехэтэй оньhон түхеэрэлгэнүүд, трактор, машинанууд барилгада аша үрэтэйгөөр хэрэглэгдэнэ. Үсөөн хүнтэйгөөр, түргэнөөр hайн шанартайгаар барилга хэжэ, БАМ-ай объектнүүдые саг болзортонь эрхим шанартайгаар ашаглалгада тушааха хэрэгтэ ехэ үүргэ нүлөө үзүүлхэ бээзэ.

— Хурдадхалгын табан жэлдэ транспортна барилгашадай хэхэ ажалайнь гол шухала зорилгонууд тухай тобшохоноор хөөрэжэ үгыт!

— БАМ баригдана, БАМ Эхэ ороноо алба хэжэ гээд hэдэ хэлсэнэбди. Лензhээ Байгалай хойто эрье хүрэтэр электровозууд үдэр hүнингүй ябажа, арадай ажахыда хэрэгтэй ашаа зөөнэ. Үнгэрhэн жэл манай трестын хүдэлмэришэд энэ участок дээрэ 500 ехэ, бага объектнүүдые hайн сэгнэлтэтэйгээр ашаглалгада тушаагаа hэн. Байгша ондо Кичерэ станци хүрэтэр түмэр харгы электрижүүлжэ, саг үргэлжын ашаглалгада тушаахаар эршэ зоригтойгоор ажаллажа байна. Энэ габшагай ажалай участок дээрэ 52 процент ажал ажахын тоосооной гуримаар хэгдэнэ. Шэнэлэн хубилгалга эндэ бэшэ участогайхинаа hайнаар бэелүүлэгдэнэ гээд хэлэхэ байнаб. 1987 ондо Уоян хүрэтэр 179 километр, 1988 ондо Ангаракан хүрэтэр 101 километр, 1989 ондо Витим хүрэтэр 188 километр түмэр харгы электрижүүлжэ, бүхы социально-соёлой объектнүүдтэйень ашаглалгада тушааха даабаритайбди. Жэл бүри 450—500 ехэ, бага объектнүүдые ашаглалгада тушааха болонобди. Хүтэлбэрилэгшэдэй, хүдэлмэришэдэй харюусалгые дээшэлүүлэнгүйгөөр, шэнэлэн хубилгалга үйлэдбэриин бүхы шатануудта бэелүүлэнгүйгөөр бидэ эдэ бүхы объектнүүдые саг үргэлжын ашаглалгада тушаажа шадахагүймнай эли тодо. Үдэр бүри эгээл hайн үрэ дүн түйлаха хэрэгтэ трестын захиргаан, партком, профком, комсомолой комитет бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ болоно. Урданайхяар тиимэ hулаханаар, эдэбхи үүсхэл багатайгаар хүдэлжэ [illegible]

— Шэнэлэн хубилгалгые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ hайн бэлэдхэлтэй кадрнууд ехэ үүргэ нүлөө үзүүлхэ болоно. Мэргэжэлтэдэй дүршэл шадабарие дээшэлүүлхэ талаар трестын захиргаан, партком ямар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлнэб!

— Кадрнуудай, бүхы ажалшадай ухаан бодолдо горитой хубилалтануудые түйлаха, хамаг юумэндэ хүсэл оролдолгоёо гаргаха хэрэгтэ эрилтээ шангадхаха хэрэгтэй гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев июниин (1986 он) Пленум дээрэ элидхэл хэхэдээ хэлээ hэн. hайн бэлэдхэлтэй, урагшаа эрмэлзэhэн hанал бодолтой хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд коллектив доторнай олон ааб даа. Юрын мастерhаа оньhожоруулалгын управлениин начальник хүрэтэрөө ургаhан Р. Р. Надришин, жиирэй инженерhээ автобазын начальнигай тушаалда дэбжүүлэгдэhэн В. В. Болдовский, поездүүдай ахамад инженернүүд В. Ф. Король, В. И. Туркота болон бусад үйлэдбэрие мүнөө үе сагай эрилтэдэ таарама зохидоор, аша үрэтэйгөөр хүтэлбэрилжэ шадаха арга боломжотой байhанаа хэрэг дээрэнь харуулна. БАМ-ай барилгада арба гаран жэлэй туршада хабаадалсажа, одоол «халуун шулуу долёоhон» П. Д. Карабань, В. С. Горбатенко А. Д. Валедуда, А. И. Бойко болон бусадай хүтэлбэрилдэг бригадануудай коллективүүд ажахын тоосооной гуримаар ажаллажа, даабаряа хододоо 150—160 процент дүүргэжэ, бэшэндээ түрүү ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Иимэ түрүү үзэл бодолтой хүдэлмэришэдэй коллектив доторнай олон. Хурдадхалгын табан жэлдэ шэнэлэн хубилгалгые амжалтатайгаар бэелүүлхэ ажалай түрүүшүүл ехэ үүргэ нүлөө үзүүлнэ.

— Ажалшад тухай, тэдэнэй байдал hуудалые hайжаруулха тухай гол шухала анхарал хандуулха ёhотой гэжэ партиин XXVII съезд, КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленум тэмдэглэнэ. Энэ асуудалые зүб тэшэнь шиидхэхэ талаар юун хэгдэнэб?

— Манай трестын хүдэлмэришэд арбан хоёр жэлэй туршада БАМ-ай барилгада хабаадалсажа, асари ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хээ, хэншье. Урдань гол шухала анхарал БАМ-ай объектнүүдэй барилгада зорюулагдадаг байгаа. Байрын гэрнүүдые, социально-соёлой байшангуудые бариха талаар ехэ гээгдэлдэ ороообди. Энэ дутагдалнуудые усадхаха талаар хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэжэ эхилбэ. Северобайкальск городто транспортна барилгашадта табан дабхар гэрнүүд баригдажа эхилбэ. Байгша ондо 11 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байра ашаглалгада тушааха зорилготойбди. Арбан хоёрдохи табан жэлэй туршада бүхыдөө 35 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байра бариха даабари СССР-эй транспортна барилгын Министерство трестымнай коллективтэ үгэбэ. Байрын гэрнүүдэй, социально-соёлой байшангуудай проект зохёогдожо байна. Энэ табан жэл соо эхэнхи барилгашадаа байратай болгохоор шиидэнхэйбди. Хүдэлмэришэдэй байра байдалые эрид hайжаруулха зорилго табигдаад бэелүүлэгдэнэ. Транспортна барилгашад зохид hайн байрада түбхинэжэ, саашадаа бури шангаар ажаллажа, хурдадхалгын табан жэлдэ хараалагдаhан даабаряа сүм дүүргэжэ, БАМ-ай барилгые болзор соонь дүүргэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулалсаха бэзэ.

МАЛ АЖАЛ онсо шухала hалбари

hААЛИШАД АМЖАЛТАТАЙ

ЗАКАМЕНСК. Манай корреспондент Ш. БАКШЕЕВ иигэжэ дамжуулна:

— Зунай бэлшээриин үедэ сагаан эдеэ улам элбэгжүүлхээр республика дотороо үүсхэл гаргаhан Загарайн районой Онохойн совхозой hаалишадай уряае дэмжэжэ, дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялгануудые абаhан районоймнай ажахынуудай hаалишад гүрэндэ hү тушааха гурбан кварталайнгаа түсэбые уридшалhан тухайгаа баяртайгаар мэдээсэбэ. Тодорхойлбол, Захааминай районой совхозууд бэлэдхэлэй пунктда бүхыдөө 36 599 центнер hү тушаажа, юhэн hарынгаа түсэбые 99 центнерээр үлүүлээ. Районой hаалиин фермэнүүдэй коллективүүд сентябрь hарын эсэслэтэр гүрэндэ 2530 центнерhээ бага бэшэ продукци тушаахаар хараална.

Байгша оной гурбан кварталай түсэбые болзорhоо уридшалан дүүргэхэ хэрэгтэ Ёнгорбойн, Михайловкын, Санагын, Цакирай, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозуудай hаалишад горитойхон хубитаяа оруулаа юм. Эдэ ажахынууд юhэн hарынгаа түсэбые сүм бэелүүлхэhээ гадна дундаа зэргээр 4,2—4,4 процент тоhолиггой hү гүрэндэ тушааhан байна.

Эдэ үдэрнүүдтэ районой hаалиин фермэнүүдэй коллективүүд мүрысөөгөө үргэлжэлүүлжэ, жэлэй түсэб дүүргэхээр тэмсэжэ захаланхай.

САГААН ЭДЕЭ ЭЛБЭГЖҮҮЛНЭ

КПСС-эй XXVII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхээр ажалай тэмсэлдэ оролсоhон Прибайкалиин районой «Зырянский» совхозой hаалишад горитойхон илалта түйлаhанаа баяртайгаар мэдээсэбэ. Тодорхойлбол, ажахын hаалиин фермэнүүдэй коллективүүд гүрэндэ hү худалдаха юhэн hарынгаа даабарие уридшалан дүүргээ ха юм.

Сагаан эдеэ улам ехээр үйлэдбэрилдэг болоhон Зырянскын болон Ангырай hаалиин фермэнүүдhээ бүхыдөө 7510 центнер продукци бэлэдхэлэй пунктда тушаагдажа, гурбан кварталай түсэб үлүүлэгдээ.

Түйлаhан амжалтаяа улам батадхахаар эрмэлзээhэн эндэхи hаалишад октябрь hарын эхин болотор гүрэндэ түсэбhөө гадуур 700 центнерhээ бага бэшэ hү тушаахаар зорилго харааланхай ажаллана.

М. ОЧИРОВ.

hАРААР УРИДШАЛАА

Арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ горитойхон амжалта түйлахаар зоригжоhон Хурамхаанай районой ажахынууд hү hааха, гүрэндэ худалдаха юhэн hарынгаа түсэбые hараар уридшалhан тухайгаа мэдээсэбэ. Жэшээлбэл, гурбан кварталай туршада бүхыдөө 38 мянган центнер hү гүрэндэ тушааха түсэбөө 38.078 центнертэ хүргэhэн байна.

Сагаан эдеэ элбэг ехээр абаха хэрэгтэ Дэрээнэй, Гааргын, Хурамхаанай, Уланхаанай совхозуудай, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой hаалишад хубитаяа яhала оруулаа. Мүнөө районой ажахынуудай hаалиин фермэнүүдэй болон hүнэй комплекснуудай коллективүүд сентябрь hарын эсэс болотор гүрэндэ үшөө 5 мянган центнер hү тушааха зорилго табинхай.

Намарай эхин сентябрь hара гаража, бэлшээриин ногоон үзүүрhээ шарлажа захалба. Үнеэдэйнгээ hү шэмые доошолуулхагүйн тула районой ажахынуудай hаалиин фермэнүүдтэ тэжээлэй цехүүдые хүдэлгэхөөр бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулна. hаядаа колхоз, совхозуудай hаалишад үнеэдээ дулаан байрадань оруулжа, шэмэтэй тэжээлээр хооллуулжа, hү шэмыень улам дээшэлүүлхээр хараалнад.

Г. ИННОКЕНТЬЕВ.

ЗОРИЛГОНЬ — 2420 КИЛОГРАММ

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй социалис мүрысөөндэ оролсоhон Түнхэнэй районой Саянай совхозой түбэй hаалиин фермын коллектив hү үйлэдбэрилжэ гүрэндэ тушаахаар хараалhан жэлэйнгээ түсэбые дүрбэн hараар уридшалhанаа мэдээсэбэ. Сагаан эдеэ элбэгжүүлжэ шадаhан түс фермын hаалишад байгша ондо бүхыдөө 4300 центнер hү hааха даабарияа сүм дүүргэжэ, гүрэндэ 3700 центнер hү тушааха түсэбөө 61 центнерээр үлүүлээ.

Эндэхи hаалишад болон үхэршэд бии байгаа арга боломжонуудаа зэргэсүүлэн хаража үзөөд, жэлэй дүүрэтэр түсэбhөө гадуур 1420 центнер hү hаажа, тэрэнэйнгээ 1354 центнерыень гүрэндэ тушаахаар зорилго хараалhан байна. Мүнөө фермын коллективэй дунда гурбан мянгатан тодоржо захаланхай. Тусхайлбал, эндэхи hаалишад бүхы дээрээ үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 2420 килограмм hү hаахын түлөө шармайн оролдоно.

В. ТУЛАЕВ.

ҮҮСХЭЛШЭДЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

УЯЛГАЯА ШЭНЭЛЭЭД БАЙХАДАА

Хада уула, ой тайгаар бүрхөөгдэнхэй манай эндэхи газарые хойто хоймор талаhаань Хамар-Дабаанай мүнхэ hарьдагууд хүбөөлдэг. hэрюун амисхаалтай, хүйтэншэг тунгалаг уhатай, мориной эмээлэй дүрөөдэ хүрэмэ үндэр үбhэ ногоотой элдин дайда эндэ нэмжыдэг юм. Зунай зулгы hайхан хаhада адууhа малые бэлшээн таргалуулхада тааруу зохид майла ташалан эндэ олон. Тиимэhээ районой ажахынууд зунай байрануудые олоор түхеэрнэ.

Үзэсхэлэн гоё Удалха гэжэ голдо манай гүүртэ хэдэн жэлдэ зундаа байрлана. Бүхыдөө 193 эрэ хашарагууд бэлшээн таргалуулагдана. Ажахы дотороо эгээ түрүүлэн, апрелиин 24-дэ зуhаланда гаргагдахадаа, үхэрнүүдэймнай түс бүриин шэгнүүр дунда зэргээ 240 килограмм байhан юм. Үбhэ тэжээлээр дутамаг үбэлжэлгын үедэ тураhан хашарагуудые түргэнөөр таргалуулха гэжэ шадалаараа оролдообди. Иигээд бүри hаяар сентябрь hарын 20-доор hөөргөө гол руу малаа оруулхамнай. Зунай hарануудта үдэр бүри оролдожо бэлшээhэн, харууhалhан үхэрнүүдэйнгээ тобир тарганиие харгыдаа багаханшье буурулхагүй уялгатайбди. Намарай сагта шэгнүүр ехэтэй үхэрнүүдые ехэл наринаар тууха, аалиханаар ябуулха хэрэгтэй юм.

Хээрын бэлшээридэ гаргагдаhан малай хоног, үдэр бүхэндэ hайнаар таргалха хаhые яhала хэрэглээбди. Зунай эхин, дунда hарануудта олоор үдэдэг hоно, боргоohон мүнөө эрид үсөөрөө. Харин тиихэдэ hэрюун амисхаалтай hарьдагуудай дэргэдэ хорхой шумуулнууд огтолон үгы болонхой. Тиимэhээ манай гүүртын үхэрнүүд шэмэ шүүhээр бага ногоотой шугы бургааhан соо үдэрынь байхаяа болижо, хада уулын хормойн, ой модоной хоорондүүрхи ногооной элдин талада эдеэлжэ, бүришье түргэн таргална.

hүүлэй үедэ аадар бороогой хэмhээ үлүүсэ орохонь замхаба. Хээрын бэлшээридэ шииг нойтоной, шабар уhанай бага болоходо хашарагуудаа hүниин харанхыда адуулхадамнай зохид болоо. Үдэшын боро хараанай урдахана байрынгаа дэргэдэ суглуулагдажа, бүридхэлдэ абтаhан мал дабhа, хужар долёогоод, бага зэргэ амаруулагдаад, дахин бэлшээридэ гаргагдана. Үбhэ ногоогоор, уhа горхоор баян газарта бэлшээгдэнэ. hүниин харанхыда мал холуур тарадаггүй, зогсожо эдеэлдэг. Тиимэhээ hүниин харууhалалга ехэ ашаг үрэтэй гэжэ hанагшаб.

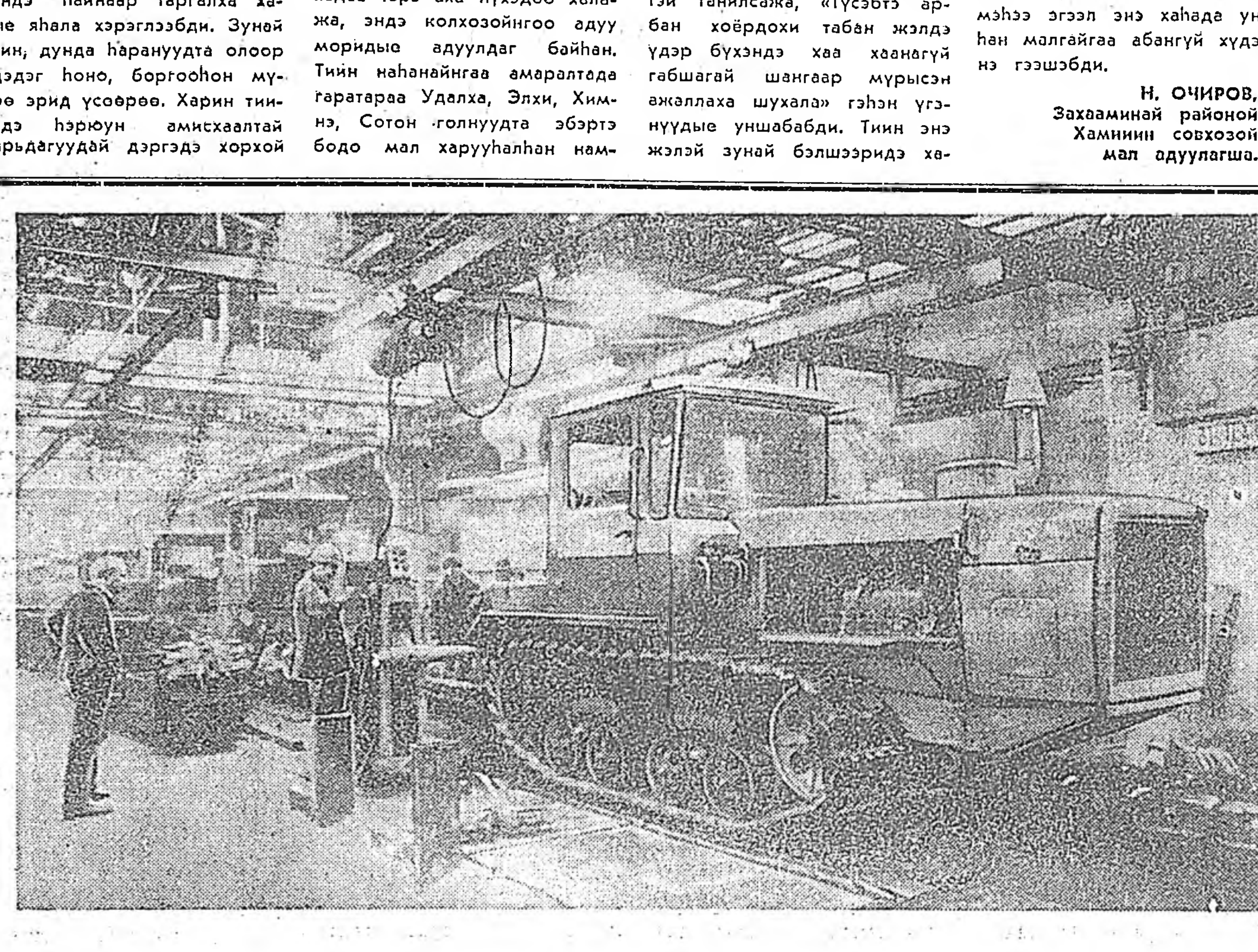
Холын hарьдагай хүбшын бэлшээридэ мал адуулха гээшэ өөрын онсо илгаатай. Удалхын голдо түрүүшынхиеэ ерэжэ мал харууhалхадамни, хамта хүдэлдэг аха нүхэр Дэлгэр Баярович Баиров намда ехэ туhа хүргэжэ, заабари үгэhэн юм. Аяар холын дүшөөд онуудай эхеэр Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ эдир залуу хүбүүхэн ябахадаа тэрэ аха нүхэдөө халажа, эндэ колхозойнгоо адуу моридые адуулдаг байhан. Тиин наhанайнгаа амаралтада гаратараа Удалха, Элхи, Химнэ, Сотон голнуудта эбэртэ бодо мал харууhалhан намтартай. Мүнөө тэрэ баян дүй дүршэлөө хубаалдана, газар дайдын, ой тайгануудай нэрэ, тэдэнэй өөрын онсо илгаае намда тайлбаридаг. Ажалда шадалтай бүхэриг, ажабайдалдаа хүхюун зоригтой ахатан юм. Хоюулан лэ хэдэн hарын туршада хамта холын зуhаланда ажаhуухадаа нүхэрэйнгөө найдамтай бэрхэ абари зангые ойлгооб.

Транзисторай абяан гэр байрадамнайшье, эмээлтэй морёор ябахадамнайшье замхадаггүй. Ажахымнай зоовет-мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд манда морёор гү, али вездеходоор ерэхэдээ газетэ, журнал, номуудые асардаг. hүүлэй хаhада 3-дахи отделениин зоотехник С. Дармаев, бури hаяшаг отделениие эрхилэгшэ В. Тогмитов, КПСС-эй райкомой болон райгүйсэдкомой түлөөлэгшэ А. Батуев гэгшэд ерэжэ, ажал хэрэгүүдыемнай hайшаагаа. Хирэ-хирэ болоод лэ 2—3 үдэрөөр Дэлгэр Баярович бидэ хоёр hэлгэлдэн гэр бүлэнүүдтээ ошожо ерэдэгбди.

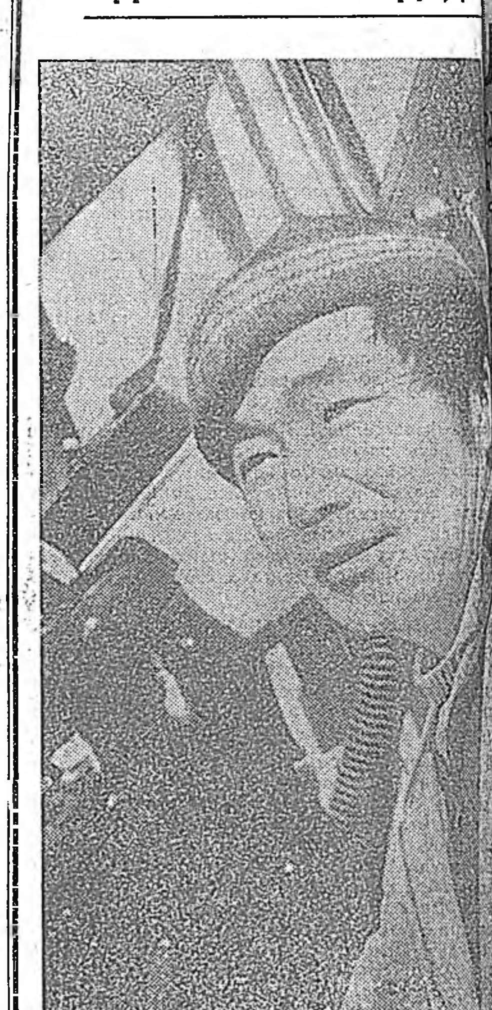
Олоной анхарал доро ажаллахада урматай. Тээмэндэ «Буряад үнэн» газетэ уншахадамни, КПСС-эй ЦК-гай совет арадта хандаhан Хандалга дайралдаба. Ажалладаг нүхэртэеэ хоюулан дахинаа тэрээнтэй танилсажа, «Түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ үдэр бүхэндэ хаа хаанагүй габшагай шангаар мүрысэн ажаллаха шухала» гэhэн үгэнүүдые уншабабди. Тиин энэ жэлэй зунай бэлшээридэ харуулдаг хашарагуудайнгаа түс бүриин шэгнүүрые 350—360 килограммда хүргэжэ мяханай комбинадта тушааха гэхэ гү, али түд бүриин шэгнүүрые хоногто 1280—1300 граммаар нэмээлгэхэ гэhэн зорилго урдаа табяабди. Харин түрүүшын уялгамнай 900—950 грамм байhан юм.

Зунай бэлшээриин хаhын үдэр бүхэниие аша үрэтэйгөөр хэрэглэжэ, гаргаша багатайгаар ехэ продукци абахын түлөө тэмсэл гэжэ зунай эхеэр үүсхэл гаргаhан Загарайн районой Онохойн, мүн манай районой Ёнгорбойн совхозуудай мал ажалай хүдэлмэрилэгшэд уряалаа hэн. Ушар иимэhээ энэ үүсхэлые бидэнэр халуун зүрхэнhөө hайшаан дэмжэжэ, хямда сэнтэй тарган мяха үйлэдбэрилхын түлөө хам оролсоо hэмди. Манай совхозой ажалшадай байгша оной түрүүшын хахад жэлдэ мяха, hү худалдаха түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэнь бидэшье хубитаяа оруулhан зомди. Харин хоёрдохи хахад жэлэй, юрэнхыдөө бүхы 1986 ондо мяха тушааха даабарие бэелүүлгэ бидэнэй урагшатай ажалhаа баhал дулдыдаха байна. Тиимэhээ эгээл энэ хаhада унаhан малгайгаа абангүй хүдэлнэ гээшэбди.

Н. ОЧИРОВ,
Захааминай районой
Хамниин совхозой
мал адуулагша.

Мурысөөнэй түрүү

ЭРШЭТЭ АЖАЛ[А] УРЯАЛН[А]

— Зунай тэн багhаа хура бороо багатай байжа, Борьёогой таряалан урда урдынхиhаа холо урид эдеэшэжэ, таряа хуряалгын хаhа түлэг дундаа ябажа байна. Манай «60 лет Октября» колхозой таряалан зургаан мянга гаран гектар эзэлдэг. Гурбан мянган гектартань ороohото ургамалнуудые таридагбди. Мүнөө жэлдэ хамта дээрээ 3400 центнер ороohо суглуулжа абаха, зургаан мянган центнерыень гүрэндэ тушааха түсэбтэйбди,— гэжэ колхозой парторганизациин секретарь Г. Уханаев хөөрөө бэлэй.

Таряа хуряалгада эрхимлэжэ ябагшадые нэрлыт гэhэн асуудалда тэрэ иигэжэ харюусаа бэлэй.

— Энэ халуун хаhада манай механизаторнууд бултал оролдосо ехэтэйгээр хүдэлнэ. Хяагтын районой, манай хүршэ Борьёогой совхозой, мүн Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой механизаторнуудай үүсхэлые тэдэнэр халуунаар дэмжэнхэй. Хуряалгын эхилhэнhээ хойшо коммунист Бата Жимбиевич Балсановай хүндэлэлдэ хэдэн удаа Алдар Солын Улаан туг үргэгдэбэ. Энэ нүхэрнай ажалай үльгэр жэшээ харуулжа ябанхай.

Хара багаhаа техникэдэ дуратай Бата хүбүүн трактор агтые жолоодохые хүсэдэг hэн. Хожомынь хүсэ ехэтэй комбайныешье hаиса шудалаа. Тэрэ мүнөө арбан зургаадахи жэлээ таряа хуряалгада хабаадана. Ажалай үндэр дүнгүүдые түйладагаараа Борьёо нютагтаашье, район доторшье мэдээжэ болонхой. Үнгэрhэн жэлдэ тэрэ 400 гаран гектар таряа унагаажа, 2700 центнер ороohо суглуулжа абаа бэлэй. Байгша ондо 4000 центнерhээ доошо бэшэ таряа хуряажа абаха гэhэн социалис уялга түрүү комбайнер абанхай. Арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын хуряалгые саг болзортонь үнгэргэхын түлэ Борьёогой механизаторнууд бүхы хүсэеэ

элсүүлэн аж
тэ ажаллаха,
ломжо олго
комбайнууд
хүдэлгэгдэнэ.
Борьёогой т
досотой ажа
дажа байнхай
hөө эндэ 18
тарян суглуу
сөөнэй манай
Бата Балсано
ороohо тарян
жаhан алдарт
Ажахын эр
торнуудай
биевич тарян
подряд нэбт
таяа ехээр
нөө колхоз
рян ажалай
гурбадахи жэл
гуримай ёhоор
Түрүү механ
дүршэлөө
дамжуулан
Механизаторн
жиев, М. Кам
хин, К. Ванкее
аха нүхэдhөө
линхой.
Таряа хуряа
хамта Бата Ж
ехэтэ К-701 тр
намарай паар
шалтай. Мүнөө
хүсэлэнгөө бэ
дэнхэй.
Тарьяашадай
hэн социалис
дэр дүнгүүдые
гаа түлөө
КПСС-эй Зэ
арадай депутат
Соведэй Хүнд
тануудаар оло
даhан байна.
түлөөhэгүй
дажа, оронойн
родуудаар
юм.
Коммунист Б
арбан хоёрдох
түсэбүүдые бол
дүүргэхын түл
гаа гэшүүдые
лазраа уряалж
С
ЗУРАГ ДЭЭР
Б. ГАДЬЯН
Зэдын район

Совет о[рон] ДО[…]

ЕДИНЦЫ (Молдавиин ССР). Молдавиин Шэнэ Бедражи hууринда шэнэ гэрнүүдые толлогшодой гэрэйнь сэнгэй хахадыень ажахынуудынь түлэhэн байна. Бусад хубинь квартирын түлбэри боложо абтаха. Гурба, дүрбэн таhалгануудтай гэрнүүд соо газ, уhан, ууралаар дулаасуулга оруулагданхай. Гэр шадархи буусада хэрэгтэй барилганууд бии. Хүдөө ажахын түрүүшүүлэй, врачнуудай болон багшанарай ажаhууха үшөө 10 гэр Агуу ехэ Октябриин hайндэрые угтуулан ашаглагдахаар хараалагдана.

ТАШКЕНТ. Ташкентын экскаваторна заводой хүдэлмэрилэгшэдэй хэрэгтэй юумэ ху-

далдан абах
доол хэдэн
лагдадаг боло
тиин дэбискэр
станай нииси
версальна маг
нээгдэбэ бшуу
тэй эд бараа
гүй hаань,
дэ болохо.
«Ташгалантере
фирменнэ маг
гиалнууд жа
Ташкентын пр
хы томо пр
нээгдэхээр хар
предприятинүүд
лой магазин
нууд нээгдэнэ

«Волгоградска Ф. Э. Дзержинскиин нэрэмжэ завод» гэhэн үйлэдбэриин нэгэдэлэй коллекти съездын хүндэлэлдэ социалис үндэр уялгануу гаа. Хабсаралгын конвейер богони болзор соо нэдхэгдэжэ, хараалагдаhан болзор соо «Волгар торнууд гаража эхилhэн байна.

«Волгарь» — 170-200 мориной хүсэтэй, түлэ дадаг двигательтэй, гидродинамическа трансм юм. Механизаторай ажалай эрхэ байдал hа зохёон байгуулагшад олон юумэ хээ. Тиихэ нэгэ классай тракторнуудта орходоо, газарай руулхагүйгөөр түхеэрэгдэнхэй.

Шэнэ түхэлэй «Волгарь» гэhэн тракторые эрдэм техникын дэбжэлтые хурдадхалгада Во тор бүтээгшэдэй гол шухала шата болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Волгарь» конвейер дээрэ.
ТАСС-ай ф

...ИГТЭЙ БАГШАНАР ОЛОШОРОГ ЛЭ!

эй ЦК-гай проект зүбшэн хэлсэгдэжэ дүүрэнтэбэ гээшэ ааб даа. Зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдые КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой һаяхан хаража үзэһэн тухай хэблэлдэ тунхаглагдаа һэн.

Зүб, саашадаа дээдэ ба тусхай дунда эрдэмтэй багшанарай бэлэдхэл үндэһөөрөө һайжаруулагдаха гэжэ хүлеэгдэнэ. Эрдэм түгэс бэлэдхэлтэй багшанар лэ ургажа ябаһан үетэнние һургаха, ерээдүйнь ажаябадалда бэлэдхэн хүмүүжүүлхэ зэргэтэй. Эхэ оронойма ерээдүйн хүгжэлтын зам, соёл болбосорол, коммунис байгуулгын хуби заяан арадай багшанарай гарта, тэдэнэй зүрхэн соо гэхэдэ, зүбтэй байха даа. Юундэб гэхэдэ, манай общество багшанарта эгээл үнэтэй юумэеэ — хүүгэдээ, өөрынгөө ерээдүйе найдана гэжэ гол шэглэлнүүдэй проект соо онсологдоһон байна бшуу. Харин элүүр энхээр ургажа ябаһан үхибүүд хадаа имагтал бэлигтэй бэшэ, оюун бэлигтэй байдаг гэжэ шэнэ шэнжэлгэнүүд, ажабайдалай баримтанууд гэршэлнэ.

Манай социалис обществын социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха, тэрэнние эрдэм-техникын дэбжэлтэтэй, ажалшадай политическэ ажалай ба зохёохы эдэбхи үүсхэлтэй зохилдуулха гэжэ КПСС-эй XXVII съезд хараалаа. Ажабайдал зогсолтогүй урагшаа дабхижа байна. Мүн һургуулишье «һууридаа нялдашоо» бэшэ. Эрдэм-техникын хубисхал, ниитын дэбжэлтэ хадаа һургуулиин үмэнэ, багшанарай үмэнэ улам бүри ехэ эрилтэнүүдые табина гээшэ.

Мүнөө үе сагта — партиин хараалһан зорилго тээшэ обществынгоо хурдан түргөөр дабхихада, үйлэдбэри, эрдэм ба гэгээрэл хадаа тэрэнэй үг удхань, голынь болохо байна.

Энээнһээ уламжалан нэгэ хэдэн һанамжаа хэлэхэ дуран хүрэнэ. Энээн тухай яһала хэлэгдэһэн байха. Тиигэбэшье...

Нэгэдэхеэр, һургуулинуудай, техническэ мэргэжэлэй училищинуудай, УПК-нуудай, һургуулида ороодүй хүүгэдые хүмүүжүүлгын ба һургуулиһаа гадуур эмхи зургаануудай үндэһэн дээрэ һуралсалай-эрдэмэй-үйлэдбэриин нииитэ нэгэ комплекс бии болгожо, туршалга хэхэ шухала. Тиигэжэ тэндэ студентнэр «Багша: һургуули—институт—һургуули» гэһэн программаар таһалгаряагүй педпрактика гарадаг болохо байгаа. Харин энэ хэмжээ ябуулгада институт хадаа гол һудаһаниинь боложо үгэхэ ёһотой. Имэ һанамжые украин нүхэд хэлэһэн байна.

Хоёрдохёор, таһалгаряагүй педпрактикын сагые факультет бүхэндэ ехэ болгохо шухала. Тиихэдээ һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриһөө гадна эхин классай багшын, классай хүтэлбэрилэгшын хүдэлмэриин бүхы гуримтай студентнэр танилсаха байна. Классай хүтэлбэрилгын дадал болохо зуураа ерээдүйн багшанар һурагшадайнгаа түрэлхидтэй, олониитэтэй, үйлэдбэриин коллективүүдтэй харилсажа һураха бшуу. Энэ хүдэлмэри Полтавада амжалтатайгаар шиидхэгдэдэг болонхой.

Гурбадахяар, һурагшадта ерээдүйнь мэргэжэл зүбөөр шэлүүлхэ хүдэлмэриин («Педагогическая профориентация») тусхай һуралсал 1-дэхи курсда бии болгоо һаа, һайн гэжэ һанагдана. Мүн II курсһаа эхилээд, III—IV—V курснуудта үргэлжэлүүлхээр «Педагогическа шадабариин үндэһэнүүдые» шудалуулдаг болохо байгаа. Байн-байн, энээнэй үндэһөөр нииитэ институтдай тусхай кафедра байгуулагдаха һэн. Тиигэбэл, хожомоо залуу багшанарай «зоболонгой» болзор һурагүй.хорохо һэн ха.

Дүрбэдэхеэр, сагаа жэлэй ошохо бүри багшын ажал эрдэмтэнэй ажалда дүтэрхы болож байна гэжэ бултанда мэдээжэ. Олон багшанар өөрынгөө дааһан хүдэлмэри эрхилхэдээ, туршалгануудые хэнэ, теоретическэ тобшололнуудые гаргана. Энээнһээ уламжалан, психолого-педагогическа, хэлэ, бэшэгэй, социально-политическэ, байгаали шэнжэлгын эрдэмүүдээр пединститудуудта очно гү, али заочно аспирантуранууд нээхээр болоо гэжэ хэлэхээр байна. Жэшээнь, манай Буряадай пединститудта имэ арга боломжо бии гээшэ. Тиигээ һаа, бэлигтэй багшанарай дундаһаа эрдэмтэдэй ургажа гараха зам нээгдэхэ һэн.

Саашань бодомжолхо болоо һаа, имэ байна. Һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулхада, багша гол үүргэ дүүргэдэг гэжэ хэндэшье мэдээжэ. КПСС-эй ЦК-гай энэ жэлэй июниин 30-да болоһон зүблөөн дээрэ энээн тушаа үшөөл дахин онсологдон заагдаа. Гэбэшье һургуулида, арадай гэгээрэлэй системэдэ директор гол үүргэ дүүргэдэг гэбэл, алдуу болохогүй. Пединститудташье, университедүүдтэшье һургуулиин директорнүүдые тусхайтаар бэлэдэдэггүй бшуу. Зүгөөр пединститудуудта энэ талаар хүдэлмэри ябуулха саг үнинэй ерэнхэй. Доржи Банзаровай БГПИ-дэ һургуулиин ба техническэ мэргэжэлэй һуралсалай хүтэлбэрилэгшэдые бэлдэлгын факультет үгы юм. Тиимэ факультедэй нээгдэбэл, директорһээ гадна завучнуудые, инспекторнүүдые бэлдэхээр арга бии болохо һэн.

КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэн хэлсэлгын үедэ имэрхүүшье, һайн-һайн бусадшье һанамжанууд олоор хэлэгдэһэн байна. Тэдэнэй дүүрэн хүсэндөө орожо баталагдабал, педагогическа һургуулинуудай ажал ябуулга үндэһөөрөө хубилжа, бүхы юумэн һууридаа орохо гэжэ найдагдана.

С. ДУГАРОВ,
Д. Банзаровай нэрэмжэтэ БГПИ-гэй профессор, РСФСР-эй Педагогическа бүлгэмэй республиканска таһагай педсекциин түрүүлэгшэ.

Ц. Ж. Дамдинжаповай түрэһөөр 75 наһанай ойдо.

СЭСЭН БОДОЛТОЙ НҮХЭРҺЭН

Хэбэд номин Хэжэнгын талые номгон урасхалааһаа шэмэглэһэн голой эрьедэхи Могсохон нютагта Октябриин хубисхалай урдахана, 1911 ондо Цырендоржи Жанабадараевич Дамдинжапов түрэһэн юм. Балшархан ябахадаа шэнэ байдал угталсан, һонюуша һүбэлгэн байһандаа ном бэшэгтэ һуража, эдир залуу наһаяа гэрэлтэ арюун замаар залан, комсомол залуушуултай холбожо, улас нииитын хэрэгтэ халуунаар хабаадаһан намтартай. Тэрэнэй шэнэ замаар шууд сэхээр алхалха замда нютагай эдэбхитэй коммунистнуудай нэгэн — Дамдинжапова эгэшэнь ехэ дүнгэлтэ үзүүлһэн байха.

Цырендоржи Жанабадараевичтай би хорёод оной һүүл багаар, Хэжэнгын Хөөрхэ нютагта уншалгын байшан даагшаар ажаллажа байхадань анха түрүүн танилсаа һэм. Зүжэг наада табилсаха даабари намда үгэжэ, уншалгынгаа байшангай хүдэлмэридэ хабаадалсуулаа һэн. Надмит Намсараев, Чойжинима Генинов, Дэжэд Сунгрупова болон бэшэ залуушуулай «Таряашан» гэжэ зүжэг табилсаха зуураа Жанабадараевичые зондо хүндэтэй, залуушуулые ударидажа, дахуулжа шадаха нютагаархинай урдаа харан ябадаг хүнүүдэй нэгэн гэжэ ойлгоо бэлэйб.

Ангиин шанга тэмсэлэй хүлгөөтэ үедэ харюусалгатай даабари дүүргэжэ ябаһан Жанабадараевич өөрын даруу бодолтой, зориг түгэлдэр хүн ябаһан хадаа ямаршье хэлбэридэ оронгүй, алдуу эндүү гаргангүй, ажалша зоной тала харан, партиин хүтэлбэри наряар бэелүүлжэ шалгарһан байна. Тиимэһээл тэрэ саашадаа партийна, совет хүтэлбэрилэгшын харюусалгатай тушаалнуудта дэбжүүлэгдэдэг, амжалтатай хүдэлдэг бэлэй. Хүдэлхынгөө хажуугаар һурадаг һэн. Албан һуралсалайнгаа алишье талаар тэгшэ ургажа ябаһаараа тэрэ нютагай залуушуулда һургаал жэшээ харуулдаг һэн бэзэ.

«Буряад-Монгол үнэн» газетын редактор байхадаа нэм мэтын хүдөө бэшэгшэдтэй холбоотой байжа, газетынгаа сатирын буланда халуунаар хабаадахые һануулжа, даабари хэлэгшэ, даабари үгэгшэ бэлэй.

Цырендоржи Жанабадараевич хадаа буряад арадайнгаа түүхэ, домог һонирходог, ёһо заншалнуудыень һайн мэдэдэг. Түрэлхи хэлэнэйнгээ хүгжэлтэдэ хубитаяа оруулһан хүн гээшэ. Буряад унаган хэлээрээ «үһан дээрэ үрмэ тогтоомоор» хөөрэдэг, хүхюун хөөрөөтэй, хошон зугаатай, томо багжагар бэетэй, сахигар урин шарайтай, һайхан сагаан сэдьхэлтэй нүхэр бэлэй. Ямаршье тушаалтай ябахадаа, хамараа үргэжэ бүдүүрхэдэггүй, хүндэ бэрхэшээлэй тохёолдохоло гараа һанюулжа доройтодоггүй, ухаагаараа удхалан бодожо алишье талаһаань шэгнэн шэнжэлжэ, зүб шиидхэбэри абадаг, нүхэдөөрөө зүбшэдэг, тэнюун сэдьхэлтэй, даамгай сэсэн бодолтой һэн.

Харюусалгатай ажалда ябабашье, саг оложо, журналистынгаа үүргэ дүүргэдэг, шүүмжэлэгшэ, публицист нэрэеэ уншагшадтаа мартуулдаггүй байгаа. Ажалша хүн тухай һайн рассказуудые бэшэдэг болоо, уран зохёолшодой бүлэдэ абтаа һэн. Хожомынь Цырендоржо Жанабадараевич уран зохёолшодой холбоондо хүдэлжэ, тэрэнние бэхижүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулһан гээшэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай илалтын һүүлээр Ц. Ж. Дамдинжапов хожомынь мэдээжэ болоһон рассказ туужануудаа хойно хойноһоонь бэшэжэ, гансата суудаа гараһан юм. Тэрэнэй «Ажал гээшэ жаргал», «Ажал тухай үгэ» гэжэ номууд мүнөө үеын эрилтые элитэ хангаһан удхатай байдаг. «Алтан бэһэлиг» туужа Дамдинжаповай эрхим бүтээлнүүдэй нэгэн мүн болоно. Энэ туужа авторайнгаа бэлигтэй бэрхэ уран зохёолшо байһые гэршэлнэ.

Цырендоржи Жанабадараевичын 75 наһа хүрэһые тэмдэглэжэ байхадаа, номуудыень дурдажа, гүн удхатай һургаал үгэнүүдыень эли тодоор сэдьхэлдээ оруулнабди.

Цокто НОМТОЕВ,
Социалис Ажалай Герой, уран зохёолшо.

Эфиопиин национальна һайндэр—революциин үдэр үсэгэлдэр тэмдэглэгдэбэ

...ВОЛЮЦИ, АРБАН ХОЁРДОХИ ЖЭЛ

...дал адли болодог: тэндэ Эфиопиин революциин арбан жэлэй ойн гүйсэхэдэ (хоёр жэлэй саана) дэлхэйн пролетариадай вождьдо хүшөө памятник табигдаһан. Революционно ермиин подразделенинүүд баярай маршын жагсаалда зогсодог. Һайндэрэйхеэр хубсалһан хүдэлмэришэд, алба хаагшад, һурагшад, хүдөө нютагуудһаа ерэһэн таряашад колонно болон һубарина. Дуу хүгжэм зэдэлнэ, колоннонуудай дээгүүр улаан, улаан-шара-ногоон гурбан үнгын түгууд намилзана...

Һүр жабхаланта энэ үзэгдэл Эфиопидо арадай засагай өөрынгөө мүндэлһэн үдэрые тэмдэглэхэдэнь (жэл бүхэндэ сентябриин 12-то) болодог юм. Революциинь үдэр энэ жэлдэ арбан хоёрдохёо тэмдэглэгдэхэнь. Түүхын хэмжээгээр абаха болоо һаа, тон бага тоо ааб даа, тиимэшье һаа, оронойнь үнгэрһэн түүхэдэ тоологдодог олон зуун жэлнүүдэй алянһаашье ехэ хубилалта асарһан болзор болоно.

Арбан хоёр жэлэй саана имэл нэгэ үглөөгүүр өөрынгөө ордон сооһоо Эфиопиин һүүлшын император тушаагдаһан байна. Революциин урда тээ тиимэ ушарал тухай бодомжо бэеэ мэхэлһэн шэнгеэр үзэгдэхэ байгаа. Юуб гэхэдэ, эфиопуудай диилэнхи олонхидтонь монархи (хаанта засаг) ойроо хүртэшэгүй, хэтэ мүнхын гэжэ ойлгогдодог байһан. Тэдэнэй үхибүүн ябахаһаань һургуулинуудта «хаашуулай хаан» үхэдэггүй, хэрбээ үхөө һаань, тэрэ үдэртэнь тэнгэридэ байһан наран унтарха гэжэ этигүүлдэг байгаа. Хэды тиимэ байгаашье һаань, мянган жэлдэ уг залгамжалһан хаанта засагынь унажал һалаа ха юм.

1974 оной сентябриин 12-то Эфиопиин хуби заяанда эрид хубилалта хэгдэһэн гээшэ. Гурбан хоног үнгэрөөд байхадань гүрэнние толгойлогшын үүргые сэрэгэй захиргаанай саг зуурын совет бэе дээрээ дааһа абаһан. Оронойнь шэнэ хүтэлбэри социалис шэнэ общество байгуулха өөрынгөө зорилго тухай соносхол декабриин 20-до хээ һэн.

Эфиоп арадай шэлэһэн зам тиимэ хүнгэн бэшэ байһан. Хүн зонойнь диилэнхи олонойнь үзэг бэшэг мэдэхэгүй ба үгытэй ядуу байдал, айхабтар ехэ гэзгэдэлтэй экономико, гүрэнэйнь мүнгэ зөөри үригдэнхэй — имэ байдал феодально-монархис журамһаа уг залгамжалуулан өөрынь аредтэ үлээгдэһэн. Үшөө тиихэдэ хуушан журам һайн дураараа бэеэ яагаад тушааха бэлэй. Революционно түрүүшын жэлнүүдэй зарим үйлэ хэрэгүүд тушаа тобшо тэды баримта эндэ дурдалтай: 77 оной ноябрьда — Аддис-Абебын муниципалитет ба «Вабешебеле» гостиницын байрануудта, уласхоорондын аэропортын түлишын складта бомбонууд тэһэлэгдэбэ; 76 оной сентябрьта — ВВАС-ай түрүүлэгшэ Менгисту Хайле Мариамай ами наһанда аюулта добтолго хэгдээ; 77 оной февральда — контрреволюционно үгэсэлгын бэелэлдэ һаад хэгдээ. Шэнэ байдал байгуулха хэрэгтэ хүдөө нютагууд руу хэдэн мянган түлөөлэгшэдөө эльгээһэн эфиоп залуушуулай хүдэлөөн — үльгэр доможо «Зэмэтчидэ» хабаадагшад хэды олоороо ами наһаяа алдаа, зобоогдоо, хэһээгдээ гээшэб.

Хуушан журам эсэргүүсэлтэ хэжэ мэдээ. Хаанта засагаар хүмүүжүүлэгдэһэн чиновнигуудай бүхэли арми шэнэ байдал байгуулха хэрэгтэ һаад түбэг тохёолдуулжа захалаа һэн. Нэгэ зариман шэнэ замда яагаад орохые мэдэхэгүй байгаа, нүгөөдэ зариман хорото сэдьхэлээр реформодо зорюута һаад ушаруулдаг, түрүү үзэлтэй залуу хүдэлмэрилэгшэдые албан зургаанһаа гаража ошохо баалалта хэдэг, социалис оронуудта дээдэ һургуули дүүргээд ерэһэн мэргэжэлтэдтэ элдэб хаалта табигдадаг байһан.

Шэнэ Эфиопиин богонихон аад, эршэ түгэс түүхэдэ элдэб бэрхэшээлнүүд тохёолдоо бэлэй. Империалис хүсэнүүдээр тухиргадаһан Самолиин эзэрхэг түримхэй ябуулгануудһаа эфиоп арад 1977 оной хабар бэеэ дээнхэй байдалаа аршалан хамгаалха баатай болоо һэн. Һүүлэй хоёр жэлэй саада тээ тус орон айхабтар шанга ган гасуурта нэрбэгдэжэ, хэдэн мянган хүнүүд үлэсхэлэн байдалһаа ами наһаяа алдаһан. Оронойнь хойто зүгтэхи Эритрейн сепаратистнууд мүнөө болотор зэбсэгтэ ябуулга хээд һаланагүй.

Хэды ехэ бэрхэшээлнүүдэй тохёолдоошье һаа, революцинь хүл дээрээ лаб гаража шадаа. Тэрэнэйнь ашаар бүхы хүн зонойнь диилэнхи олонойнь ажаһуудаг хүдөө нютагуудта хубилалтанууд хэгдэжэ захалаа. Залуу промышленность амжалтатайгаар хүгжөөгдэнэ, бүхы шэнэ районуудтань электрификаци хэгдэнэ. Революциин урда тээ орон доторнь арбдай засагай жэлнүүдэй туршада эфиопуудай гурбанай хоёр хуби уншажа, бэшэжэ шадаха болоо. Элүүрые хамгаалгын албанай туһаламжада бүхы эрхэтэдынь хүртэнэ, аюулта олохон үбшэн үндэһэ таһаран усадхагданхай.

Эфиопиин революциин онсо илгаануудай нэгэн юуб гэхэдэ, политическэ байдалай баян дүршэлгүй орондо тэрэ хэгдэһэн байна. Хаанта засагай үедэ императорта дүтэ аристократууд болон феодалнууд политикаар һонирходог байһан. Мүнөө эфиоп ажалшадай национальна гол шухала асуудалнуудай шиидхэлгэдэ хабаадалсаха арга боломжо дүүрэн бии. Тэдэнэй түрүү зэргэ болохо эфиопиин хүдэлмэришэнэй парти хоёр жэлэй саана байгуулагдажа, марксизм-ленинизмын һургаалые өөрынгөө ажал ябуулгын гол үндэһэ һуури гэжэ соносхоһон байна. Имагтал революциин аша туһаар мүндэлһэн профсоюзна, эхэнэрнүүдэй, залуушуулай, таряашадай нэгэдэл болон эмхинүүд байгуулагдан, дүй дүршэлтэй боложо байна.

Мүнөө жэлдэ революциин ой онсо шэнжэ шанартай. Оронойнгоо ажабайдалай айхабтар шухала үйлэ хэрэг — Эфиопиин Арадай Демократическа Республикын байгуулалтын соносхогдохын урдахана тэрэ тэмдэглэгдэжэ байна. Африка түбиин эртэ урда сагай оронуудай нэгэн болохо Эфиопидо «республика» гэһэн үгэ түрүүшынхеэ хэрэглэгдэхэнь гээшэ. Тэрэнэй арад зон өөһэдынгөө дундаһаа эрхим түрүү түлөөлэгшэдөө гүрэн түрынгөө дээдын органдо демократическа аргаар түрүүшынхеэ һунгахань гээшэ. Хорин жэлэй саана хэзээдэшье түйлагдахагүй гэжэ һанагдадаг байһан юумэн бэелүүлэгдэжэ, Эфиопиин шэнэ түүхын урагшаа дабшаһан алхамууд тоологдожо эхилээ.

Б. БОГДАНОВ, (ТАСС).

ЦЭ. ДАМДИНЖАПОВ

АМАА ТОҺОДОНОМ ГЭН ГЭЭД...

Шэбэртэ нютаг шиит нойтоор элбэг юм. Тиимэһээ зун бүхэндэ үбһэ ногооной ургасаар ходол дорюун байдаг һэн. Иимэһээ эндэхи айлнууд даншье үгытэй, түлюур һуудаггүй байгаа. Зүгөөр баяниинь бүришье баян, бардам һааб даа. Гансал үсөөн бэлэй. Үгытэй зониинь олон, улаан сурба һэн даа. Гэхэтэй хамта дан үхэн түрэн алдажа һуудаггүй, доро дороо сайн һүтэй, хярмасын шүлэтэй байгаа. Нютаг оронойнь байдал балай ехээр дурдангүй, Муханай гэдэг энэ нютагай баян хүн тухай хэдэн үгэ хэлэгдэхэнь. Муханай гээшэмнай Баяндайн хүбүүн байһан. Тиимэһээ Баяндайн бардам Муханай гэжэ алдар нэрэтэй ябаһан. Гэбэшье баян барга, бардам дорюун дээрэһээнь эсэгынь эльгэн нэрэ орхигдо-орхигдоһоор, байн байтараа мартагдажа, мини Муханай баянайхи, Муханай баабайнхи гэлсүүлжэ, хамаг алдар нэрэнь, хүндэ ямбань гансал өөр дээрэнь, Муханай дээрэ бүрин түгэс хүндэтэйгөөр тохогдоо бэлэй. Иигэжэ Муханай баян нютаг соогоо нэгэнэй тухай нэрэтэй, түрэтэй болоһон юм.

Гэхэ зуура баян баабайтамнай гэнтэ һөөл аягүй байдалда элитэ сагаатагүй орошобол даа...

Зунай зулгы саг эхилжэ, нарата хонгор үе намжааран ерэбэ. Сэсэг ногоон, набша намаа урган мүндэлжэ, нюдэндэ урихан, хамерта хангалтама һайханаар үрнин жииргэба даа. Амита дэлхэйн ажабайдал хаа хаанагүй хүсэтэйгөөр сохилно. Энээнэй голынь ажамидаралай түлөө тэмсэл соо байха. Гэхэтэй хамта Муханай баянай мундуу томо гэдэһэн дундаржа, сагаан эдеэндэ садахаяа болижо, өөртөө хадаа үнгэрмэ ехээр гэдэһээ үлдэжэ, зоболонгой далайе эльгэ зүрхөөрөө үзэбэ хэбэртэй. Үбэлэй өөхэтэй үүсэ хабарай хатаһан борсо дуу һаба. «Үрмэ эдихэдэм — үлэ үгэнэгүй, хоймог эдихэдэм — хоол болоногүй, тараг уухадаа — тажаархаяа һананам»,— гэжэ Муханай баабай һанаа зоборитойгоор гэмэржэ, гэншэжэ һуудаг болобо.

«Хүн сагаан хонгор малаан хони гаргуулжа, хототой шуһа, хоёр мөнсөгөр бүтүү бөөрэ, бүдүүн гэдэһэнтэй эреэлжэ, бүхэли ехэ мяха эдиһэйб»,— гэһэн һанал сэдьхэлдэнь түрөөд, сээжэдэнь шэнгэшэхэдэл гэжэ, ябахадань янгираад, хэбтэхэдэнь хэхэрүүлээд, үдэрэй һанаан, һүниин зүүдэн боложо, бэень үбшэн үлбэр болоходол гэшэбэ. «Зай, хони гаргаха, хошхоног хүхэхэ»,— гэһэн дүн Муханаймнай хэбэ даа. Теэд мэнэ һаяхан зуун хонитой болобо ха юм. Наашалһан сагаан зөөриин ехэ хэшэг болохо зуун хонитой боломсоороо, Муханай зула бадаруулжа, зуу хүрэтэр маани мэгзэм уншаа һэмнай. «Тэбхэр тоос түгдэлжэ, зуун хонидоо хорооходом, ямар ехэ нүгэл, ямар муухай лай ланшад болохо гээшэб! Бурхаан, бурхан. Зөөридөө хоротой, зүрхэндөө ёротой бэшэ һаа, зулаар мүнхэлэгдэһэн зуун тэбхэр тоое хорооожо болохогүй»,— гэжэ Муханай баямнай зоригто зориг, һүзэгтөө һүзэг нэмээжэ, зүрхэеэ халуун бурмаар шэрээбэ хэбэртэй.

Саашань бодолго гүйлгэжэ, сэдьхэлэйнгээ өөрһөө шэлэмэл шиидхэбэри олобо хэбэртэй. «Байза, байза... Зундытан, Зундытан... Хонинои хорёотой хүршэ айлни һууна ха юм. Тиимэ, тиимэ. Зундытан хорёод хонитой. Хонин соонь һугабшатай тарган хонид байхал байха. Зуун хонидоо гар хүрэжэ, зоболон нүгэл амасахын орондо, Зундытанай хониһоо нэгэ гадартайханиень бэедээ үргэжэ, мандал болгоходом, муу юумэ болохогүй байха даа. Юуб гэхэдэ, тэдэнэй хонидынь манай һүрэг олон хонидые дахажа бэлшэдэг, манайхин харалсадагшье байха, шоно нохойһоо али олон дахин һэргылһэн байхабди. Эрьехэ наран, ээлжэлхэ түрэ байдаг юм,— гэжэ Муханай мухар тархи соогоо һайсахана шэбшэжэ: «Аха заха, баян бүдүүн баабайдаа Зундытанай нэгэ хони барихадань, хүндэ ямбын төөлэй табихадань яаха һэм», —гэжэ бодоод, бэеэ яаха аргагүй зүйтэй, зүбтэй болгоно.

Харанхы һүниие Муханайн хүлеэжэ ядан, эбдүүсэхын ехээр эбдүүсэжэ, шүдөө хабиржа, шүлһөө һайруулан, зосоогоо харлажа, зүһэ шарай алдажа, гутамшаг байдалда орожо байтарнь, харалган һалхитай, аадар бороотой харанхы гэхэдэл, харанхы һүни хүрэжэ ерэбэ. Саг ерээ, сахилза хүхэреэ! Муханай баян мүлхиһэ тооной Зундытан тээшэ хүл нюсэгөөр ошобо. Нэгэн-хоёр алхалаад зогсоно, һанаа алдана, шагнаархана, бэень шэшэрхэдэл гэнэ, зүрхэниинь зутараар сохилно. «Өөрым хонидто иигэжэ хүн маряажа ябаагүй юм гээбы даа»,— гэжэ һанаандань ороод, сээжэнь үбдэн, сэдьхэл соонь аягүй болоно. «Яагаа аймшагтай юм. Амим хаагдахаяа, шуһам тогтохоёо һанана. Зундытан үгы байхаяа яагааб. Булта.дөө үхэшэхэ һааб даа. Али хонигүй байхаяа яагааб. Хашартай, үхэдэлнүүд. Бусахам гээшэ гү? Эрэ хүн зориһондоо, эмээлтэ морин зааданандаа гэлшэ гүбэ»,— гэхэ мэтээр бодожо ябатарнь, хототой шуһан, хотирмо буршалаа ормог һанаандань орожо, бэень хүнгэн хөөмэй болоно.

Ябаһаар, мүлхиһөөр байтараа, Муханаймнай Зундытанай газаа ошожо, хонинойнь хорёо соо орошобо. Хэбтэжэ байһан хорёод хонид «адэрд» гэлдээд бодохо зуураа, «хүлай» гэһэн Муханайн аалихан аад, мээхэйхэн абяа дүүлахадаа, гэнэн хонид тэрэ дороо амаршахадал гэбэ. Муханай баян хараашална, гэтэнэ. Айгаадшье абана. Хонид, хонид. Хажуудань, гар соонь шахуу. Баянай аман соо мяханай амтан, шуһанай шэмэ гутахадал гэнэ. Шүлһэн амаарнь дүүрэшэбэ. Нёлбохоёо айгаад, шүлһээ «холдо» гэтэр залгихадань, гэдэһэнийнь «хүрд», «хүрд» гэһэншүүгээр абяа гаража, бүтүү бөөрэ, өөхэтэй хошхоног эринэ хэбэртэй. Нэгэ томо хони барижа, уусаарнь таргыень мэдэхэдээ зүгөөргүй баярлаба. Хүлнүүдыень бахим адхаад, гэдэһэн доогуурнь тархяа хэжэ, хүзүүн дээрэ үргэхэ гэхэдээ, даажа ядашаба. Хүшэлбэ, хүдэлбэ, инсагалба, ирэайба. Шортоо даа. Сухалынь хүрэжэ, бэедээ голхорон, дураа гутаба. «Хони даахагүй аад, мяха хаанаһаа һанааби, муу, молхи, гуринха шоно, модон һөөтой Муханай гахай»,— гэжэ аман соогоо бэеэ муухайгаар хараана. Даажа ядаһан хонёо табижа, тагсагархэн бэетэй, мөнсөгорхон һүүлтэй нэгэ таргахан томо түлгэ барижа, түгаарайхидаал адляар үргэбэ. Одоол дааба. «Ехэ хониниинь һаа, ехэ мяхатай, ехэ өөхэтэй, ехэ шуһатай байха һэн. Халаг даа, даахагүй даахи нохой, үргэхэгүй үлэн шүдхэр»,— гэжэ хараан, халаглан бодоно. Хорёо соохи хонидһоо холохон болоходоо, хулгайлагдаһан түлгэмнай гэнтэ шангаар маарашаба. «Бурхан, бурхан... Дээһэн, дээһэн. Мартааб, хооһон тархи»,— гэжэ Муханай үйгарлан мэгдэнэ. Ухаа гүйлгэн, уураг тархяа «бусалгажа» байтараа, бүһэеэ ходо татажа абаад, түлгынгөө амые шанга гэгшээр бооржорхибо. Саашаа гэшхэлжэ ябатараа, бүһэгүй болоһон үмдэниинь шоборжо, Муханай баабай оро бодогүй орондоглон шарбажа, үһан шабар хоёроор зууража, түлгэеэ шууд алдан елдаад, амиды голтой арай шамайхан бодобо. «Хараха юумэнь харахаяа яагаа юм? Юундэ иигэжэ намайе унагаагаа, зобоогооб? Һүзэг номни, хэшэг хайшаа ошоо юм, хяараһан, төөриһэн хойноо»,— гэжэ Муханай баабай аман соогоо гүбэнэн, сухалаа соробхююлба.

Энэ һүни соогоо хулууһан түлгэеэ гаргажа, хототой шуһа, хабирга хабһа, бүтүү бөөрэ, бүдүүн гэдэһэтэй эреэлжэ эдижэ, Муханаймнай һаарагшаг ухаатай гэлсүүлдэг һамгантаяа хамта мундуу ехээр садаад, тэнгэриин дуугарһан, тэхэ ямаанай бабанаһан шэнги хэхэрэн, хэршэгэнэн һуугаа бэлэй. Болоһон мяханай хоншуухан үнэрһөө, юумэнэй абяа анирһаа долоотойхон долдогонуур басаганиинь һэрижэ, һүрэн бодоод, һөөл ехээр һонирхон, тагнан байба. «Басагаан, мухамни, хүндэ юумэ тад бү хэлэ, алуулхабди. Түлгэеэ бэдэрээд, Зунды ерэжэ болохо. Тиигээ һаань, бидэ танай түлгэ оройдоошье хараагүйбди, манай хонидо түлгэтнай оройдоошье ниилээгүй гэжэ Зундые түргэхэн ябуулха хэрэгтэй»,— гэжэ Муханай баямнай муухай нарин заабари үгөө һэн.

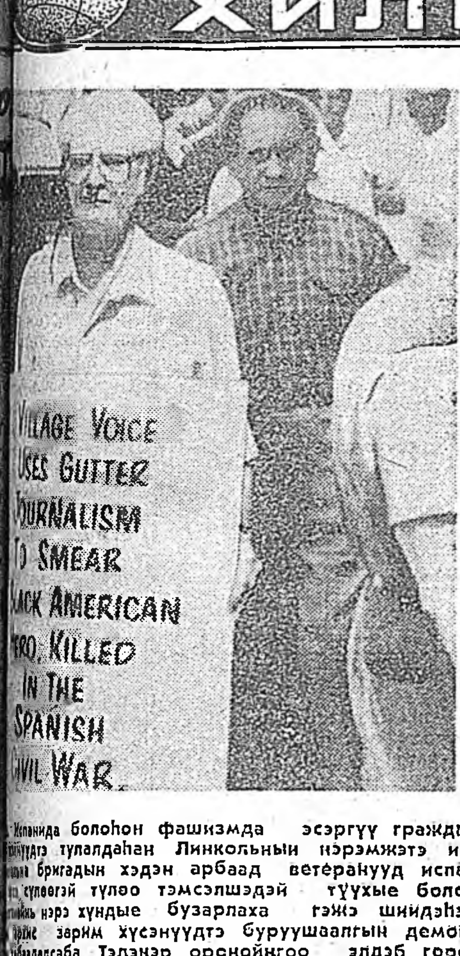
Үглөөниинь боложо, үсэгэлдэр бороошье ороогүй, үлүүшье юумэ гараагүй гэһэн шэнги, урда урданайхиһаа сэлмэг наратайгаар яларжа, гайхалтай һайхан зунай зулгы үдэр мандашаба. Иимэ дэмбэрэлтэ үдэр үгтүүлэн, муушье юумэ хэхэнь даншье һэшхэлгүй муухай байна даа. Теэд Муханайтанай долоотойхон долдогонуур басаганайнь газаа гараад ябатар, нохой халхай, нээрэ үнеэхи Зунды хазаар морёор хүрэжэ ерэбэ. Зундын юушье асуужа, юушье хэлэжэ үрдөөгүй байтар, ама уридтайхан долоотой долдогонуурхан басаган: — «Бидэ танай түлгые оройдоошье хараагүйбди. Хониндомнай танай түлгэ оройдоошье ниилээгүй, түлгыетнай бидэшье гаргажа эдеэгүйбди»,— гэһэн үгэ алдажархёо бэлэй. Үгы болоһон юумэ олдожо болохо, аманһаа алдагдаһан үгэ бусаагдажа болохогүй гэлсэгшэ.

Амаа тоһодоном гэн гээд, аягүй муухай байдалда Муханай баямнай орошобо. Нэрээ хухаранхаар, яһаа хухарэ гэдэг юм. Теэд хайшан гэхэбши — хомхой хулууша, худалша мэхэшэ гээшэмнай имэл һэшхэл үнгэгүй муухай юм гүбэ даа. Тиимэл хадань Муханай баян тухай иигэжэ дуулалдаа һэн:

Байрандаа магтаалтай морининь
Балар доһолон байбал ха.
Баян баабай Муханаймнай
Бажуудаг, хулуудаг байбал ха.
Хотондоо магтаалтай морининь
Холбороо будэрдэг байбал ха.
Холуур суурхадаг Муханаймнай
Хулууша, хулгайша байбал ха.

ТАСС — АПН

ХИЛЫН СААНАҺАА

...Испанида болоһон фашизмда эсэргүү граждан ...дайндта тулалдаһан Линкольныи нэрэмжэтэ ин... бригадын хэдэн арбаад ветерануүд испан ...түлөөгэй түлөө тэмсэлшэдэй түүхые болон ...нэрэ хүндые бузарлаха гэжэ шиидэһэн ...зарим хүсэнүүдтэ буруушаалгын демон... ...дэлсэбэ. Тэдэнэр оронойнгоо элдэб горо... ...«Вилладж Войс» гэжэ газетын байшан... ...байна. Испанида болоһон үйлэ хэрэгүү... ...далдалан нюужа, фашизмтай тэмсэһэн үнэн ...цуудай дурасхаал бузарлаһан энэ га... ...абдалые тэдэ буруушааба. Тиихэдэ Лин... ...бригадын гэшүүд байһан негр яһатаниие газаа... ...тэрэ статья соо олон байгаа.
...демонстрациин үедэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ХҮН ТҮРЭЛТЭНЭЙ АША ТУҺАДА

Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай правительствануудай болон гүрэнүүдэй толгойлогшонорой VIII конференци Харарэдэ боложо дүүрэө. Тэрэнэй дүнгүүдтэ дэлхэйн олониитэ ехэ анхаралаа хандуулна. Ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряаха талаар СССР-эй найруулһан программые уулзалгада хабаадагшад һайшаан үгтаба, ядерна али бүхы төһөөрэлгэнүүдые гансал өөрынгөө талаһаа болюулха гэһэн Советскэ Союзай шиидхэбэриие үндэрөөр сэгнэбэ, тэрэнние дэмжэхыень США-гай засаг захиргааниие уряалба, гээд «Нойес Дойчланд» (ГДР) тэмдэглэнэ. Ядерна дайнай болохогүйн тулада яаралтай хэмжээнүүдые абахые, буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые болюулха зорилготой хөөрэлдөө үргэлжэлүүлхые конференцидэ хабаадагшад уряалаа, гэжэ Болгариин «Работническо дело» онсолон тэмдэглэнэ. Уласхоорондын оршондо США-гай ябуулдаг политикые бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай хуралдаанда хабаадагшад шангаар шүүмжэлээ гээд Индиин «Сентинел» тэмдэглэнэ. Конференцидэ хабаадагшад ЮАР-ай бэелүүлдэг апартеидэй политикые буруушаана, Африкын арадуудай расизмда эсэргүү тэмсэлые дэмжэнэ, гээд Японой «Асахи» бэшэнэ. Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай хүдэлөөнэй империализмда, колониализмда ба расизмда эсэргүү уласхоорондын тэмсэлдэ нүлөө ехэтэй хүсэн болоһон тухайнь уулзалга дээрэ баталан абтаһан шиидхэбэринүүд эли тодоор гэршэлээ, гэжэ Индиин «Стейтсмен» онсолон заана.

ФИНЛЯНДИДАХИ ЛЕНИНЭЙ МУЗЕЙНҮҮД ТУХАЙ

ХЕЛЬСИНКИ. «Хилын саанахи Ленинэй музейнүүд» гэһэн фильмые Баримтата фильмүүдэй түбэй студи Финляндида буулгажа эхилээ. «Москвадахи Ленинэй музейнүүд», ба «Советскэ Союз соохи Ленинэй музейнүүд» гэһэн фильмүүд энээнэй урда тээ буулгагдаһан байгаа.

В. И. Ленин Финляндида нэгэнтэ бэшэ ошоһон гээд мэдээжэ. Режиссер РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Владимир Коноваловай толгойлдог бүлэг Тампер, Хельсинкэ городуудтахи, Парайнен гэжэ һууринтахи (Турку шадар) Владимир Ильичэй музейнүүдээр ябаһан байна.

Тамперта фильм буулгажа эхилээ һэмди гэжэ фильмын режиссер В. Коновалов ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлээ. Финляндиин захиргаанай, промышленна болон соёлой энэ томо түбтэ 1946 оной январь һарада «Финлянди — Советскэ Союз» бүлгэмэй городской отделениин үүсхэлээр Владимир Ильичэй хилын саанахи анха түрүүшын музей нээгдэһэн юм. 1905 ондо В. И. Ленинэй хүтэлбэри доро РСДРП-гэй түүхэтэ нэгэдэхи съездын болоһон тэрэл байшанда музей нээгдэнхэй. Мүнөө жэлдэ тус музей 40 жэлэйнгээ ойе баяраар оршон байдалда тэмдэглээ. Арадуудай Хани барисаанай орденоор тэрэ шагнагданхай. Дэлхэй дээрэ анха түрүүшын социалис гүрэн байгуулагша тухай, Финляндитай тэрэнэй бэелүүлдэг харилсаа холбоон тухай эрдэм мэдэсэ тараан дэлгэрүүлхэ талаар музей эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулдаг. 1905 оной тэрэ холын үдэрнүүд тухай үргэн ехэ ойлгомжо үгэһэн документнүүд эндэ олон.

Финляндида фильм буулгаха хүдэлмэри түгэсхэгдөө. Польшодо, Чехословакида, Францида болон бусад оронуудта фильм буулгаха хүдэлмэри үргэлжэлхэ юм. Агуу Октябриин 70 жэлэй ойдо тус фильм бэлэн болгогдохоор хараалагдана.

ТОПИ

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:

- Номтой нүхэсэхэ хэрэгтэй
- *Шэнэ шүлэгүүдһээ*
- Дэлхэйн арадуудай онтохонуудһаа
- *Шэнэ оршуулга. Басни*
- Будамшуугай дуун
- *Кроссворд*
- Фотоэтюд
- *Арадай аман зохёолой дээжэһээ*

ХҮНЭЙ ХАНИ — НОМ

ҮНГЭРҺЭН намар бэлэй. Эгээл энэ үеэр һэн. СССР-эй ВДНХ-да Москвадахи уласхоорондын номой V выставкэ-яармаг үнгэржэ байба. Бүхэдэлхэйн номой хэблэлэй харалгатай танилсаха золдо хүртөөд, хэдэн үдэрэй туршада сэдьхэлээ ханаһги ябабабди. Хараха, һонирхохо юумэн барагдашагүй, эртэ үглөөнһөө үдэшэ орой болотор, хүлөө газарта хүргэнгүй гэхээр өөдэ уруугаа гүйлдэнэбди. Эндэ табигдаһан ном бүхэниие иража хараха, өөдэ уруунь эрьюулжэ байгаад үзэхэ дуран ээлүүдгүй хүрэхэ юм. Зуруулай хайрсаг шэнээн хэмжүүрээр хэблэгдэһэн номһоо эхилээд, хэдэн килограмм шэгнүүртэй дансануудые иража һуухада, нээрээшье, ехэ һонирхолтой байгаа һэн. Үнгэ, янза бүриин номууд аржыса табяатай, хүнэй нюдые эрхэ бэшэ татажа байгаа бэлэй. Энэмнайшье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, тус выставкэдэ 100 гаран оронһоо 3300-һаа дээшэ фирмэнүүдэй, уласхоорондын болон национальна 15 эмхинүүдэй түлөөлэгшэд хабаадалсажа байгаа бшуу. Тиигээдшье «Ном эб найрамдалай болон хүгжэлтэ дэбжэлтын аша туһада» гэһэн тэрэнэй һайн һайхан уряа хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ хэтэ мүнхын дурасхаал болон хадуугдажа, хэзээдэшье мартагдахагүй, балархагүй найдал үлөөгөө. Тиихэдэ номдо дуратай хэдэн зуун, мянгаад хүнүүдые хаража, зарим нэгэнтэйнь уулзажа, халташье һаа, хөөрэлдэжэ ябахадаа, ном һударай агууехэ хүсэн тухай үшөө дахин бодомжолжо байһанаа мүнөөшье элихэнээр һанаандаа оруулнаб. Тус выставкын ямар ехэ һонирхол үүсхэһэниинь, нүлөө үзүүлһэниинь сэгнэшэгүй үнэтэй даа. Тэрэнэй гол зорилгоёо бэелүүлжэ, олон тоото гүрэнэй хоорондохи харилсаае бэхижүүлһэниинь, арад бүхэнэй хоорондохи хани барисаанай түгые улам мандуулһаниинь эли бэзэ. Эгээ мүнөө, энээхэн мүрнүүдээ бэшэжэ һуухадаа, тэрээн тухайгаа бүри гүнзэгыгөөр бодомжолжо, хүнэй ажабайдалда номой ямар ехэ удха шанартай байһаниие онсолон тэмдэглэхэ хүсэл түрэхэ юм.

«Ном — хүнэй нүхэр» гэжэ эртэ урда сагһаа хойшо дэмы хэлэгдээгүй байха. Ушарынь, ном хадаа «һохор» зониие гэрэлтэй, «дүлии» хүниие һонор болгожо ерэһэн түүхэтэй. Алтан дэлхэй дээрэ алдар нэрээ нэрлүүлжэ суурхаһан түрүү үзэл бодолтой, гайхамшагта хүнүүд арад түмэндөө алба хэжэ ябаа бшуу. Таряаһад газараа хахалхынгаа хажуугаар ном уншаха, шүлэг бэшэдэг болохо гэжэ манай совет үсын элитэ поэт Владимир Маяковскиин хэлэһэниинь бүгэдэндэ мэдээжэ. Энэ холын хараата хүсэлэй бэелүүлэгдэһэниинь эли. Совет орон дэлхэй дээрэ эгээл ехээр, эгээл олоор ном уншадаг гүрэн гэжэ суурхаһаар үниинэй.

Үнэхөөрөө, ном хадаа манай ажабайдалай тон шухала таһаршагүй хубинь болоод оронхой. Мүнөө хото хүдөө нютагуудта номоор һонирходоггүй, ном уншадаггүй хүниие олохонь бэрхэтэй ха. «Үхибүүд, ном уншагты, нарин нягтаар хадагалжа ябагты»,— гэжэ байжа һургаһан хара багымнай үзэглэлэй, багшанараймнай захяа мүнөөшье мартагдадаггүй. Тобшолхоло, өөрын библиотекэгүй, ном суглуулдаггүй айлайхи үгы шахуу. Энэ баримта манай соёл болбосоролой хүгжэлтые гэршэлхэтээ хамта, номой үүргын, аша туһын, хүмүүжүүлхы удхын бүри дээшэлһэниие элирхэйлэн харуулна ха юм. Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой солото слесарь Леонид Павлович Хмелёвой гэр бүлэдэ ехэ баян библиотекэ бии юм. Энэмнай өөрөө ажалша коллектив соогоо угаа хүндэтэй хүнүүдэй нэгэн мүн. Эндэ хүдэлжэ эхилһээр, хорёод жэл болобо. Зүгөөр тэрэнэй һонирхохо юумэнь шэнэ ном. Мүнөө гэрэйнь библиотекэдэ 6000 шахуу ном тоологдодог. Илангаяа гайхамшагта хүнүүдэй ажал ябуулга ба ажабайдал тухай «ЖЗЛ» түхэлэй бүхы номуудые суглуулха гэжэ оролдоно. Иимэ удхатай номууд библиотекэ соонь ехэ һуури эзэлнэ. Мүн дэлхэйн классигуудай суглуулбаринуудые, олон тоото зохёол, дурдалга, бэшэгүүдые хаража һонирхомоор. Тиихэдэ үнинэй хэблэгдэһэн, мүнөө шухаг хомор болоһон номууд олон. Эдэ номуудынь миин хэбтэдэггүй, саг үргэлжэ уншагдажа, шэнэ бодол, шэн зориг түрүүлжэ байдаг. Иимэ һайн һайхан жэшээ баримтануудай жэл бүри олошоржо байһаниинь һайшаалтай.

Тиигэбэшье, зарим хүнүүд ном уншадаггүйшье һаа, ёһын тулада тэдэниие олоор суглуулжархёод, тооһо хирэдэ даруулжа һуудаг. Тэдэнэй дунда гэр байраяа шэмэглэхээ һанажа, гоё гадартай зохёолнуудые шэлэдэг хүнүүд дайралдадаг. Тиимэ зонһоо ойро зуурашье номыень абажа харахын аргагүй юм. Юуб гэхэдэ, аржыса табяатай, суурга доро хадагалаатай байдаг. Ингэжэл заримдаа номууд миин хэбтэшэ болонхой, уншаха эзээ алдана, төөринэ бшуу. Ушар иимэһээ, өөрөө уншахагүй, хүндэшье харуулхагүй аад, ном дэмы суглуулһанай хэрэг бии юм гү?

Зай, тиихэдэ, энээнтэй хамта, хүнэй гэртэхи библиотекэ ямар байха ёһотойб гэһэн асуудал нэгэ доро табихаар гээд һанагдаха юм. Энээн тушаа библиотекын мэргэжэлтэд, эрдэмтэд болон уншагшад — эдэбхитэд өөрынгөө һанамжа дурадхалнуудаа хэлээ һаань, зүйтэй байгаа. Тиигэжэ үргэн ниитэ зоной дунда номуудые тарааха зорилгоёо бүри үргэдхэжэ шадаха һэмди. Илангаяа хүнэй уншаһан, гарта байһан номуудай «эрьесые» түргэдхэхэ хэрэгтэ түлхисэ болохо һэн.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай республика дотор ажалшадта ном худалдалга ниилээд һайжарбашье, гүйсэд шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшөөл ушарһан зандаа. Дулаанай үедэ нэгэ-хоёр дахин эмхидхэгдэдэг номой дэлгүүр олониитын анхаралые хүсэд хангажа шаданагүй. Халуун намар үнгэргэгдэдэг «Туяа» гэжэ заншалта болоһон номой һайндэрые бүри һонирхол татамаар болгоходо яанаб? Эндэ уран зохёолшодтой хамта ном хэблэгшэд хабаадажа, өөһэдынгөө онсо илгаатай ажал тухай хөөрэхэ, хүн зоной захяа заабари, шүүмжэлхы ажаглалтануудые шагнаха, зүбшэхэ байгаа. Үнэндөө энэ талаар хэлсэхэ, хэхэ юумэн яһала бии гэжэ мэдэрэе. Жэшээнь, гоё һайхан, зүһэ бүриин шэрээр үнгэтүүлэн байжа шэмэглэгдэһэн номууд эдир уншагшадта дуталдана. Мүнөөнэй үе сагай байдалые харуулһан түүжа, романууд үсөөн. Манай Буряадай номой хэблэлһээ гараһан шэнэ һонин номууд алишье талаһаань тодорхой сэгнэлтэдэ — шүүмжэлэл, шэнжэлгэдэ хаһа сагтаа ороногүй. Энээндэнь ехэ голхормоор байдаг. Хэблэгдэжэ гараһан шэнэ номуудые шүүмжэлэгшэд, гү, али уран зохёолшодһоо гадна багшанар, библиотекарьнууд болон бусадшье мэргэжэлтэд саг үргэлжэ асуудалаар уран зохёолшодой холбооной үүргэ, эдэбхи үүсхэл яаһан гээшэб?

Ном — манай хамтын баялиг. Ном хадаа хүн бүхэндэ шэнэ бодол, зориг түрүүлдэг табисууртай ха юм. Удха түгэлдэр, эрхим һайн ном хүнэй хани нүхэр байхаһаа гадна революционно хэрэгэй жада зэбсэг юм гэжэ Ленин багша тайлбарилдаг байгаа. Энэнь мүнөө илангаяа ехэ удха шанартай болоо. Ушарынь, уншаһан ном бүхэн һургаал заабари үгэдэг, мүн урма зориг баяжуулдаг шэдитэй гээшэ. Тиимэһээ номтой нүхэсэжэ, улам шуналтайгаар уншаха, ухаан мэдэрэлээ, эрдэм бэлэдхэлээ нарижуулжа, сэбэр сэхээр бэеэ абажа ябаха гээшэ, бидэ бүгэдын, бултанаймнай арюун нангин үүргэ, нэрэ хүндын хэрэг мүн.

Ив. ОЧИРОВ,
РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн.

Баир ДУГАРОВ

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

Эльгэлэн сэдьхэнэб
Эхэ орон тухайдаа.
Энхын эрьесэдэ эдигдэшэгүй
Эгээлэй хүнэй мүнхэ
дурасхаал.
Эсэсэй ерэтэр буурашагүй
Эхин харасаһаа эхитэй дуран.

* * *

Үлгэн дэлхэй —
Үзэсхэлэн үнгэтэ сэсэг гэлэй.
Эхэнэр хүн —
Эгээ сагаахан.
Эгээ сэбэрхэн дэльбэнь гэлтэй.

* * *

Он жэлнүүдэй ошоходо,
Олоной эли оншоходо.
Оршон тойроноо
ойлгонолби —
Ондоо нюдоор онишонолби.
Сэсэнэй һабагша бэдэржэ,
Сагай урасхал мэдэржэ,
Эрдэниин эрхимы олоноб —
Энэрхы сэдьхэлтэй болоноб.

* * *

Хэзээш,
Хэдыдэш,
Зохёожо шүлэг
Зобоогүйб — шалаатай.
Саһата хада уула
Сэдьхэлдэм самаряатаа гээбы,
Зүлгэтэ сэлгеэн тала
Зүрхэндэм зэдэлээтэй
гээбы.

* * *

Угаашье уридлажа гү,
Удааран хожомдожо гү
Мүшэтэ дэлхэйдэ
Мүндэлөөбди гэдэгнай буруу.
Саг сооходоол
Сог оюун одон дороо
түрөөбди.
Сагһаа, халаг, урид гү,
Сагһаа, юрэдоо, хожом гү
Хүрьһэтэ дэлхэйһээ
Хахасан нойрсон мүнхэрнэбди.

ДАБААН ДЭЭРЭ

Хур хагдаар хушаатай
Жойгон дабаан.
Туруутын зүргэ. Алирһанай
хангал.
Хилэлэн мандайһан Жойгон
дабаан:
Түбэ — баруулжаа, Буряад
орон — зүүлжээ.
Жороо моримни аажамхан
бэлшэнхэй.
Жодоо түшэн, адагланаб
огторгой.
Һүроотэ шобхо хада хабсагай
Һүүдэрлээ ногоон хибэс
нэмэргэтэй.
Хадын горходой харьялаа
эхиндэ,
Хангай һайхан Азиин гол
зүрхэндэ
Үүлэнэй — зоодэл ларалгүй
намдуун,

«Хээрын эдеэн амтатай...». Д. НИМАЕВАЙ фотоэтюд.

ТҮБЭД ОНТОХОН

ШАНДАГАНАЙ УРАЛ ЮУНДЭ ҺЭТЭРХЭЙБ?

Нэгэ орон нютагта Шандаган ажаһууһан юм. Танилнуудаа гасаалхадаа, жохоогоо оложо, жаргадаг байһан гэхэ. Нэгэтэ хадын хабшал соо адуунай һэеын хэбтэхые харажархёод, сар адуулжа ябаһан малшанда гүйжэ ошобо.

— Малшан, өө малшан! Золтойл байнаш даа! Тэрүү хадын хабшал соо адуунай һэе хэбтэнэ. Ошыш, ябыш, арһыень үбшэжэ абахалши!

— Үгы даа,— гэбэ малшан, — һарлаг сарнуудайм нюрган хүндэ ашаанһаа шулгаршанхай. Минии ябамсаар, хара хирээ ерээд, шархыень тоншожо зобоохо.

— Сарнуудшни яахашьегүй! — гэжэ байгаад, Шандаган малшаниие үгэдөө оруулна. Үгэ хүүртээ халажа, үбсүүгээ тоншожо байжа дуугарха юм.

— Ши яара, би сарнуудыеш хараад байгуужаб.

Малшан Шандаганай үгэ дуулажа, адуунай һэе үбшэхэеэ ошобо. Шандаган тэрэ дороо Хирээдэ гүйжэ ошоод, эбдүүсэн байжа дуулгаба:

— Хирээ, өө Хирээ! Яаһан жэргалтай шолмобши! Малшан сарнуудаа орхёод ябашаба. Сарнуудай нюрганиинь гэжэ-э, хуу шулгархай! Ошожо тоншохол байгааш!

Хирээ толгойгоо һэжэржэ:

— Үгы даа, хайшаашье ошохогүйб. Харанагүй аалши, үндэгэнүүдээ харууһалжа һуухыем? Уурхайгаа орхимсоорни, хүбүүд үндэгыем хулуухал.

— Бү айгыш даа,— гэбэ Шандаган,— би уурхайеш һахиһуу, хэншье үндэгыеш хулуухагүй.

Хирээ Шандаганда этигэжэ, үргэн даляараа һэбиһээр, нуга тээшэ ниидэбэ.

Шандаган тэрэ үеэрнь хүбүүндэ харайжа ошоод:

— Хүба-эн! Яаһан гоё юумэ гээшэб! Хирээ тонилоо, түргэн модон дээрэ гаража, үндэгыень хулууха байгааш.

Тэрэнь Шандагые хаража, харюусана:

— Аргамнигүй. Эжы гэрээ хараад байхаш гээ һэн. Минии ябашоо һаа, хулгайшан ерээд, бүхы юумыемнай абаад ябашахал.

— Ай даа, тэнэг! — гэбэ тэрээндэ Шандаган.— Намдаал найда, гэрыеш хараад байхаб.

Тиигэжэ хэлэмсэрнь, хүбүүхэн хирээгэй уурхай һандаахаяа гүйжэ ябашаба.

Шандаган тиихэ һамбаандань хулгайшанда гүйжэ ошоод:

— Дуулалши, нүхэр! Жаргалтай одон доро түрөһэн хүн байналши! Хүбүүн хирээгэй үндэгэндэ ошоо, гэртэнь хэншье үгы. Ошожо, зөөриень хуряагыш!

— Үнэн гү?! Яагаа һайн юм гээшэб! — гээд, хулгайшан гүйжэ ябашаба.

Тэрэ үедэ малшан адуунай һэеһээ арһыень үбшөөд бусаба. Харахадань, Шандаганшье үгы, харин сарайнь нюргые Хирээ тоншожо байба. Малшан халаг хухы боложо, Хирээеэ шулуугаар шэдэбэ. Хирээ тэрьелжэ, уурхайдаа ниидэбэ. Уурхайтай модондонь хүбүүн гарашанхай, үбэртөө үндэгыень хэжэ байба.

Хирээ ухаа алдажа, добтолбо. Хүбүүн айгаад, гэр руугаа харайба. Гэртээ хүрэхэдэнь, хулгайшан бүхы зөөриень монсогойлонхой, абаашаха гэжэ байба.

— Хулгайшан! Хулгайшаниие бариит! — гэжэ хүбүүн хуугайлба. Хулгайшан сошожо тэрьелбэ.

Малшан Хирээе хараана, Хирээ — хүбүүе, хүбүүн хулгайшаниие намнана, хулгайшан тэрхияа адхаад гүйнэ. Шаг шууян болоно! Шандаган тэрэ үедэ хадын оройдо гарашанхай, урьхадань ороһон нүгөөдүүлээ хаража, урмашахашье гээшэнь аргагүй. Энеэ энеэһээр, уралынь хаха ганташаба.

Тэрээнһээ хойшо Шандаган һэтэрхэй уралтай үлэшэһэн юм гэлсэдэг.

Бусад зондо урьха занга табижа, гасаалха дуратайшуулда: «Уралаа гамна, һэтэ буушуужаг,— гэжэ һануулдаг заншал Түбэдтэ мүнөөшье бии агша.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВА ород хэлэнһээ оршуулба.

ҮРЕЭЛНҮҮД

Буурал сагаан үһэн толгойдошни
байг,
Буян сагаан наһан бэедэшни байг.
Үргэһэнтнай хүн болог,
Үдхэһэнтнай мал болог.
Зэргэшни олон болог,
Зэлэшни ута болог.
Аршагдаһан алтан шэнги
Арюухан ябаарай,
Мүлигдэһэн мүнгэн мэтэ
Мүхэреэн ябаарай.
Үглөөнэй наран шэнги толоржо,
Үнгын сэсэг шэнги дэлгэржэ,
Һуухатнай болтогой!
Түлиһэн галшни ошотоёо байг,
Түүхэ жаргалшни золтоёо байг.
Баясхаланта байдал баталха болог ты,
Жарганланта байдал залаха болог ты.
Үрхөөртнай наран орожо байг,
Үүдээртнай айлшад орожо байг.

Х. СОКТОЕВОЙ суглуулбариһаа.

Василий НОЗДРЕВ

ҮНДЭР ТУШААЛТА БАРАС НОЁН

БАСНИ

Олон жэлдэ нэгэ Барас эрдэмтэн
Ойн дээдэ һургуули толгойлоо һэн.
Албан ажалынь тэрэнэй оролдолго
хэшээлээр
Амгалан тайбанаар, һайнаар ябадаг
бэлэй.
Ангуудай гүлгэдые институтда абаха
үедэл
Ажабайдалдань тамын зоболон эхилдэг.
Хаана ябанаб—Барасые дахаад,
Хара торюун абанар һүндэлнэ.
Энэньшье бараг — аюултайнь хадаа
Эжынэр ха юм — нэтэрэн гүйлдэнэ.
Үүр сайхаһаа
Үдэшэ болотор
Үүдэ үрхыень наринаар маһана,
Туһалхые гүйнэ шэхэнэйнь холотор,
Тусхай бэлэг сэлэг дурадхана.
Хэсүү байдалһаа мултарха арга
Хэдэн хоногто шэбшэбэ ха дарга.
Хуурай газараа тиин нюусаар орхилой.
Хуһата нуурта тэрэ машинаар ошолой.
Долгигүй уһанда Барасай зоргоороо
Доошоош, дээшээш хараад тамарна.
Даруухан байгаалиин арюухан агаарта
Даргымнай бэе һэргэнэ, амарна.
Энэ үедэ Лусууд хатандал нюсэгэн
Эмэ арсалан уһанһаа бултагад гээ һэн.
— Хүндэтэ Барас!— гэжэ эмнибэ. —
Туһалыш даа.
Хүбүүем дээдэ һургуулидаа абыш даа!
Ухаа алдан Барасай уһа залгиба.
Урданайнь холшор ябадал туһалбагүй.
Абарыт! — гэжэ муухайгаар хашхарба.
Аюулта нуурай эрье харагдабагүй.
Ушар боложо, тэрэ хайшаншьеб гээд
Уһанһаа амиды мэндэ гараа юм гээ.

* * *

Даргамнай нүхэндөө
Дабхар суурьтай лабхайн һууна.
Ойн дангинанар
Олоороо үүдынь харууһалһа.

Гунга Чимитов буряадшалба.

БУДАМШУУ

«Будамшуу» гэжэ зүжэг нааданда бэшэгдэһэн дуун

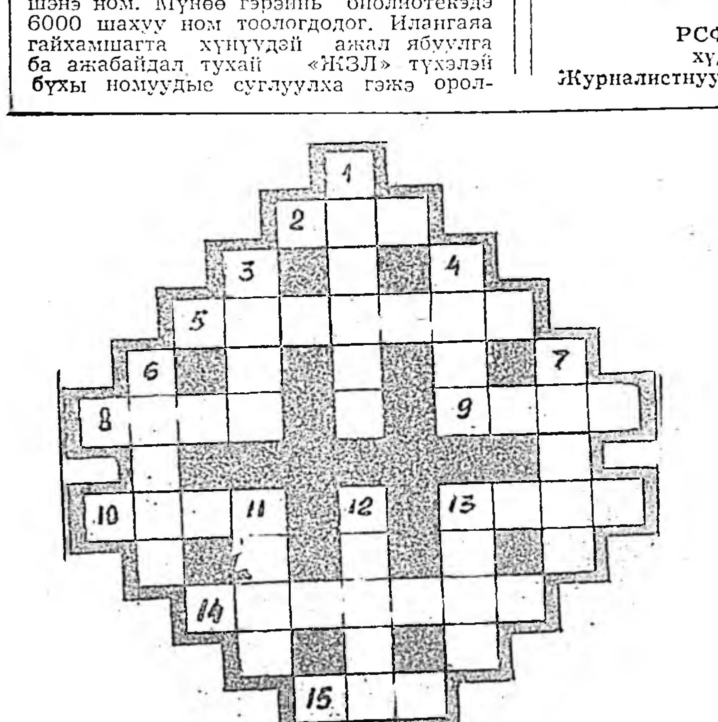
Будамшуу, сэсэн Будамшуу
Бузгай дайсадтаа диилдээгүйл.
Будамшуу, хүхюун Будамшуу
Булад зоригоо алдаагүйл.
Будамшуу, урин Будамшуу.
Буряад эхэдээл, энхэ юм.
Будамшуу, уран Будамшуу,
Буряад арадтаал, мүнхэ юм.
Үе сагууд ошожол байг,
Үнэнэй һүлдэ Будамшуу
Хүнүүдэй дунда мүнөөшье
Хүндэхэн үүргээ дүүргэнэл.
Гансаараа мүнөө Будамшуу
Галгюулхадаа бэшэл ха—
Аймаг бүхэндэ Будамшуу
Ажаллан, дуулан ябанал ха.
Будамшуу — эндэ хонишон,
Тэндэ — хүдэлмэришэн ха.
Будамшуу — эндэ артист,
Тэндэ — журналист юм ха...
Элдэб дутуу дунданууд
Эндэ тэндэ үзэгдэһөөр —
Будамшуугай үүргые
Бүрил дээшэнь үргэмөөр.
Бултандаа зааха зааханаар
Будамшуу байжа үзэелши —
Сэсэнхэн үгэ дуугаараа
Сэдьхэлэй сэбэры сахиелши!
Һайниие магтан үргэел даа,
Мууе харбан дараел даа.
Хүнэй баяр, зоболонгы
Хубаалдажа шадаял даа!
Будамшуугай зэбсэгүүд
Бүрил хурса болог лэ.
Будамшуугай мүндэлһэн
Буряад оромнай мандаг лэ!

Д. ЖАЛСАРАЕВ.

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Архи арбан гурбан жолоотой
Тамхин табин гурбан татууритай.
Араатын хатар — хатар бэшэ
Архиншын үгэ — үгэ бэшэ.
Архида һогтоһон сэсэн аюултай
Эрдэмдэ һогтоһон тэнэг аюултай.
Архи уухада баран оройбшолхо,
Аюулай ерэхэдэ баран тэрьелхэ.
Һохор морин замдаа бүдэрхэ,
Һогтуу хүн наһандаа бүдэрхэ.
Залхууда басагаа бү хадамна,
Һогтууда морёо бү худалда.
Уһанһаа хоргоһон гарахагүй,
Удаг хүнһөө туһа гарахагүй.

КРОССВОРД

«А» ҮЗЭГ — ЭРДЭМЭЙ ДЭЭЖЭ

Хажуу тээшээ: 2. Ямар нэгэн юумэнэй хойто тала. 5. Ан гүрөөл, шубуу шонхор олзоборилго. 8. Ямар нэгэн юумэ бүтээхэ онол, шадабари. 9. Шэмхүүлһэн эрэ тэмээн. 10. Хэн нэгэн хүнэй гаргаһан ябадал, үйлэ. 13. Хүнэй гү, али амитанай яһан. 14. Хорхой шумуул. 15. Газар ба хада хабсагайдахи нүхэн.

Дээрэһээ доошоо: 1. Тамхинай туулмаг. 3. Һайн ябадалтай, хатарша, гүйгөөшэ морин. 4. Шэлбүүһэтэ ургамал. 6. Малай хатаһан шабааһан. 7. Шанга бороо. 11. Баян ноён хүн. 12. Саха. 13. Уһанай дундахи хуурай газар.

Захааминай районой Мэлэ-Бортын һургуулиин багша **Б. Б. ГОМБОЕВ** зохёобо.

Байгша оной августын 30-да толилогдоһон кроссвордын харюу:

Хажуу тээшээ: 4—хашараг; 7—баатаршалга; 10—түйба; 11—бадан; 16—майла; 17—загаһан; 18—алтан; 19—һараалжан; 20—буһалгаан; 22—араан, 23—таабари; 24—бадаг; 27—шабай; 28—занги; 31—хартаганаан; 32—шаантаг.

Дээрэһээ доошоо: 1—балта; 2—тааралдал; 3—барас; 5—Дагба; 6—агаар; 8—хүйлаадаһан; 9—баатаршалга; 12—дамаари; 13—бадаган; 14—хасуури; 15—басаган; 21—абдаргана; 25—шасар; 26—шагай; 29—утаан; 30—ундан.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95. Собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Закаменск—34-33, п. Кырен—91-7-18, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина... Н-00625. Заказ № 211. Индекс 0459...